

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 28— Cor.
Pe jumătate an 14—
Pe 3 luni . . . 7—
Pe o lună . . . 2-40

Pentru România și străinătate:

Pe un an . . . 40— franci

Telefon

pentru oraș și interurban
Nr. 750.

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA:
Strada Zrinyi Nrul 1/a.

—
INSERTIUNILE
se primesc la administra-
ție.

Mulțămite publice și Loc
deschis costă șirul 20 fil.

—
Manuscrisurile nu se în-
napoiază.

ROMÂNUL

Cuvântul de deschidere

ținut de vice-prezidentul „Asociațiunii“, d. **Andrieu Bârseanu**, la
adunarea jubilară din Blaj, din 15/28 August 1911

Excelențele Voastre, Înalt Preasfințiților Părinți Arhiepiscopi și Metropoliți!

Preasfințiților Părinți Episcopi!

Onorabilă Adunare generală!

Când văd înaintea mea un public așa de numărös și ales, întrunit în acest dumnezeesc lăcaș în frunte cu arhierii bisericii noastre naționale de ambele confesiuni, fără de voie răsăr înaintea ochilor mei suflători câteva momente mari din trecutul vijelios al mult cercatului nostru neam. Cu deosebire se desfac luminoase clipele acelea mărețe, când era vorba de existența sau neexistența neamului nostru pe aceste plaiuri, fiii cei mai buni ai poporului nostru, fără deosebire de confesiune și de stare socială, stau îngrijorați înaintea acestui sfânt altar, așteptând sfatul Celui Prea-Înalt, până când, răsunând cuvântul de mântuire prin rostul trimisului lui și recunoscându-se unii pe alții ca frați de același sânge, cu aceleași suferințe și cu aceleași aspirațiuni, își jurară credința vecinică unii altora, credința pecetluită cu sângele multora dintre dânsii.

Cu totul de altă natură, deși pornind din același complex de sentimente, este adunarea noastră de astăzi.

Ne-am întrunit, doamnelor și domnilor, ca să sărbătorim împreună clipa aceea fericită, când, înainte de aceasta cu 50 de ani, părinții noștri, voind a asigura viitorul urmașilor lor, au pus temelie însoțirii închinată literaturii române și culturii poporului românesc.

O sărbătoare de bucurie este aceasta, o sărbătoare de pietate și de recunoștință, dar totodată un prilej de concentrare și de meditație, un moment de reculegere și de îmbărbătare pentru viitor.

Și unde s'ar fi putut ținea mai bine această serbare culturală românească, decât în orașelul acesta dela împreunarea Târnavelor, de unde au purces, timp de un veac și jumătate, atâtea raze de lumină în toate colțurile locuite de români; unde au alergat atâtea generații de tineri, ca să-și stâmpere setea lor de știință, ajutați fiind în nizuințele lor de munificența unor mari arhipăstori, doritori de înaintarea bisericii și neamului lor; unde a licărit de atâtea-ori în nopțile lungi de iarnă candela răbdurii a cercetătorilor graiului și trecutului poporului nostru; unde a răsunit odinioară glasul marilor dascăli ai neamului nostru: al unui Samuil Micul, Gheorghe Șincai și Petru Maior, al unui Timoteiu Cipariu și Simeon Bărnuț; de unde au pornit, plin de însuflețire, atâți apostoli devotați în toate ținuturile cu graiu românesc; unde s'au întrunit de atâtea-ori în vremuri grele, căutând sfat și îmbărbătare, aleșii neamului nostru, în tocmai ca albinele pe lângă matcă; unde într'un moment hotărîtor, pe care l-am amintit mai sus, a bătut inima întreg poporului nostru din această patrie și în pământul căruia zac osămintele atâtor iubiți ai noștri?

În adevăr, multe centre înfloritoare românești avem, din mila lui Dumnezeu, în această țară, dar din toate nici unul nu se poate potrivi cu Blajul, când e vorba de serbarea unui moment de însemnătate istorică, de împreunarea prezentului cu trecutul, de evocarea împrejurărilor de odinioară și de cumpănirea unor nouă îndrumări pentru viitor.

De aceea trebuie să fim deosebit de mulțumitori fraților din acest despărțământ, că n'au pregetat a ne chema la dânsii cu prilejul serbării semicentenare a însoțirii noastre culturale, făcându-ne astfel cu puțință a ne concentra din nou în inima ținutului ardelenesc, și privind atâtea lucruri, care ne amintesc trecutul, a ne întări sufletele, în tocmai cum Antou din poveștile cele vechi prindea putere, de câteori venia în atingere cu pământul, care-i era mamă.

Bucuria noastră, când ne vedem adunați la un loc într'un număr așa de frumos în acest vechiu focular al culturii române, purtați de același gând și de același dor, ar fi deplină, când locul acesta de onoare, din care îndrăsnesc a rosti aceste cuvinte, ar fi cuprins de acela, care a condus un șir întreg de ani destinele însoțirii noastre și pe cari am avut nefericirea a-l perde cu câteva luni mai înainte.

Cu ce entuziasm ne-ar fi vorbit mult regretatul Iosif Sterca Șuluț, bătrânul cu inima tânără, reales președinte al „Asociațiunii“ în adunarea generală din anul trecut, ținută în Dej, de însuflețirea, cu care s'a întemeiat însoțirea noastră culturală, începând dela petiția celor 181 fruntași români, în frunte cu nemuritorii arhierii: Alexandru Șuluț, Andreiu baron de Șaguna și Ioan Alexi, adresată guvernului provincial ardelen în 10 maiu 1860 și urmând cu conferința din martie al anului următor, în care s'au urzit temeliele însoțirii atât de mult dorite! Cu câtă căldură ne-ar fi povestit despre adunarea de constituire ținută în Sibiu, în zilele de 23—26 octomvrie v. 1861, în care s'au înscris primii membri ai nou-înființatei societăți și în care eruditul Timoteiu Cipariu, mulțumind în numele celor adunați marelui arhieriu Andreiu Șaguna pentru ostentile depuse la înfăptuirea ei, a ținut acel scurt, dar măduvos discurs despre însemnătatea limbei materne, discurs, ale cărui cuvinte pare că sunt săpate în granit pentru toate timpurile!

Cât de limpede și cu câtă vioinicie ne-ar fi desfășurat el schimbările, prin care a trecut însoțirea noastră în restimpul celor cincizeci de ani, de când există; cu câtă plasticitate ar fi fixat el momentele principale de viața ei, din care la cele mai multe avuse prilej a fi însuș părtaş: strălucita adunare generală ținută în 1862 în Brașov, în ființa de față a ambilor arhipăstori ai bisericilor române surori și împreună cu o frumoasă expozițiune industrială și agricolă, cea dintâi la noi, români de dincoace de munți; însuflețitele adunări dela Blaj, Hațeg și apoi din Alba-Iulia, din anul 1866, la care cei doi venerați Ierarhi ai bisericii noastre stau din nou unul lângă altul, întocmai ca la Brașov, și întocmai cum avem fericirea a-i vedea astăzi pe vrednicii lor urmași; adunarea următoare din Cluj, în care se alesc ca președinte fericitul baron Vasile Ladislau Pop, și care fu onorată cu prezența comisariatului plenipotent regesc pentru Ardeal, contele Emanuil Pechi, și a fericitului arhieriu Ioan Vancea de Buteasa, pe atunci episcop în Gherla, iar ceva mai târziu arhieriscop și metropolit în acest de Dumnezeu păzit orașel, care va vesti pururea marinitatea lui; cea din Șomeș-mare din anul 1869, în care, la stăruințele consilierului aulic Iacob Bologa, se hotărî înființarea despărțământelor, menite să pună în legătură Asociația cu masele cele mari ale poporu-

lui; cea din Năsăud, din anul următor, în care 44 comune din districtul năsăudean se înscriu între membrii fondatori și pe viață ai Asociațiunii, încasându-se cu totul la aceasta adunare suma de aproape 7000 fl.; a treia din Sibiu, ținută în 1881 sub presiunea eruditului canonic Timoteiu Cipariu și cu prilejul căreia se întocmi o nouă expozițiune, cu mult mai bogată și mai succasă ca cea din 1862; a doua adunare generală din Brașov, din anul 1883, în care s'a hotărît înființarea școlii civile de fete a „Asociațiunii“, lucrare adusă la îndeplinire trei ani după aceea; a treia adunare ținută în Blaj, în anul 1895, în care, la cererea guvernului țării, s'a hotărît schimbarea statutelor „Asociațiunii“, schimbare împreună cu părăsirea unui nume istoric scump, dar care în schimb a dat însoțirii noastre puțință a-și extinde binecuvântata sa lucrare asupra tuturor ținuturilor locuite de români din patrie și în genere a dat regulilor ei fundamentale o formă mai corespunzătoare împrejurărilor; adunările din Lugoj, Beiuș, Mehadia, Oravița și Baia-mare, în care frații noștri din ținuturile de curând anexate la terenul de acțiune al „Asociațiunii“ au primit însoțirea noastră cu atâtea însuflețire; în sfârșit memorabila adunare din Sibiu de acum șase ani, condusă de însuș mult regretatul președinte Iosif Sterca Șuluț, cu prilejul căreia s'a inaugurat muzeul istoric și etnografic al „Asociațiunii“, inaugurare împreună cu o frumoasă expozițiune retrospectivă și etnografică!

Cu câtă competență ne-ar fi înfățișat mult regretatul bătrân munea desfășurată sub steagul Asociației noastre timp de 50 de ani, problemele urmărite în acest timp destul de îndelungat, sfaturile, lucrările și stăruințele comitetelor de pe vremuri, la care însuș luase parte timp de peste 30 de ani, jertfele aduse de publicul nostru pe altarul acestei instituțiuni, succesele și decepțiunile, de cari nu poate fi lipsită nici o întreprindere omenească!

În lipsa ficiertatului președinte, a cărui trecere din viață, deși la limitele extreme date muritorilor pe acest pământ, am deplâns-o cu toții, voiu încerca eu a scoate la iveală două-trei momente din viața de 50 de ani a instituțiunii noastre culturale, nu din autopsie, nu din intuiție proprie, nu din contactul direct al faptelor și al impresiunilor, ci mai mult pe temelii însemnărilor reci și de multeori defectuoase.

Doi au fost, după a mea modestă părere, motivele de căpetenie, cari au condus pe părinții noștri la înființarea acestei Asociațiuni: *dorul lor de lumină, de înaintare, și simțul lor de solidaritate națională.*

Rămăși înapoi în privința culturii față cu celelalte neamuri conlocuitoare, în urma împrejurărilor vitrege din trecut, românii din această țară nu doriau nimic mai ferbinte, ca delăturarea îngăditurilor meșteșugite și nedrepte, care-i țineau de parte de izvoarele luminei, desfacerea legăturilor năbușitoare, cari le acopereau ochii minții, admiterea fiilor lor la învățătură și la tot felul de măiestrii, cu un cuvânt: mântuirea lor, nu numai de iobăgia corporală, ci mai vârtos de cea spirituală.

Dorința aceasta ferbinte a moșilor și strămoșilor noștri o vedem exprimată în toate plângerile și cererile adresate domnitorilor și sfaturilor țării

în cursul veacului al XVIII-lea și în partea primă a veacului al XIX-lea, începând dela cererile energicului și în veci neuitatului arhieru Ioan Inocențiu Micul, până la rugămintea episcopilor Vasile Moga și Ioan Leményi, înaintată Dietei ardelenene în a. 1842 „în cauza românilor locuitori pe pământul crăiesc, numit și săsesc“ și până la rezoluțiunile memorabilei adunări de pe „Câmpul libertății“ din 3/15 și 4/16 maiu 1848.

Nizuințele înaintașilor noștri din restimpul acesta le-aș putea asemăna cu dorul de lumină al celui ce și-a pierdut vederea, cu chinul celui înșoțat, care aude în apropiere murmurul unui izvor, la care însă nu poate ajunge, cu zvârcolirile unei paseri închise în colivie, cu căutarea unei licăriri de lumină, de planta ce tânjește în întuneric.

Și când bătu ciasul de mântuire, când iobăgia se desființă, când se introduseră rânduieli nouă și în țara aceasta, rânduieli, cari nu mai făceau deosebire între om și om, ci-l lăsau pe fiecare să se fericească după vrerea și putința sa, cu câtă râvnă se îndreptară părinții noștri pe câmpul larg și bogat în roade al culturii, cu câtă sete începură ei a sorbi din izvorul oprit mai înainte, cu câtă bucurie salutară ei raza de lumină, ce se arătase în sfârșit și pentru dânșii!

Fiii foștilor iobagi alergau din toate părțile la învățătură, peste tot începură a se ridica școli mai mici și mai mari, de multe ori cu jertfe aproape supra-omenești tiparele se puseră în mișcare, însemnând pe hârtie albă slovă românească, biserica națională începu a se organiza din nou și în multe părți ale țării se înălțară din cenușă altare nouă, drept semn de mulțumită Celui Atotputernic pentru norocoasa schimbare a lucrurilor.

În timpul acesta de reculegere națională se ivi, sau, mai bine zis, se reluă ideea înființării unei societăți, care să aibă de scop cultivarea limbii, sprijinirea tinerei literaturi naționale și propagarea cunoștințelor folositoare în mijlocul poporului: a unui „Panteon român“, a unor „serbători olimpice“, unde tinerii să audă pe bătrâni vorbind românește a unei însoțiri, care „din o contribuție, ce o ar hotărâi statutele“, ar înființa „un fond pentru formarea de bibliotecă română, muzeu român“ și la care, literații noștri și mai ales cei începători, mai înainte de a-și da opurile sale pe mâna fiilor lui Guttenberg, le-ar așterne spre o reviziune literară.

Ideea aceasta, reînviată de nou în această formă de venerabilul bătrân Ioan cavalier de Pușcariu, pe atunci pretorele cercului Veneția din Țara Oltului, află răsunet în toate părțile. Din mai multe locuri se auziră glasuri, cari sprijineau din toate puterile propunerea corespondentului anonim „din Țara Oltului“, apărută în nrul 12 din 24 Martie 1860 al foii „Telegraful Român“. Între alții, profesorul blăjan, fericitul Ioan Russu, mai pe urmă

canonic metropolitan, scria în aceeași foaie: „...N'am decât a aplauda și a consimți din inimă și a dori realizarea acestei idei; căci cine n'a simțit și nu simte până astăzi trebuința unei asemenea reuniuni pentru cunoștințele anticve și literare, unde capacitățile noastre cele mai alese și mai deprinse, având ocaziune a-și comunica ideile și cunoștințele sale, prin aceasta ar da o direcțiune mai salutară și mai avantajoasă literaturii noastre, căci e prea cunoscut și constatat acel adevăr, că fiecare națiune, care s'a interesat de prosperarea și înaintarea literaturii sale, numai prin atari asociațiuni a putut ajunge la scopul dorit în sfera literaturii!... Având noi atari reuniuni, de care face pomenire corespondentele „Telegr. Rom.“ „din Țara Oltului“, s'ar putea delătura multe pedeci, ce ni-se ivesc chiar și în privința limbii și a scrierii; s'ar mijloci și statornici o uniformitate, și n'am orbeca și nu ne-am conduce fiește-care numai de principiile și convicțiunile individuale. — Din atari asociațiuni s'ar stărni și nutri în bărbații noștri și un spirit de emulare, de activitate și încurajare, și auctorii de produsele literare n'ar avea teamă, că opurile lor vor zăcea cu veci de ani necheitate și mâncate de pulbere. S'ar nevoi fiecare, zic, în sfera obiectelor sale, cu care s'a ocupat în viață, să iasă la lumină cu niscari produse pipăite și rumegate și date la lumină numai după ce au suferit cu rezultat bun proba acestei auctorități literare. Cu un cuvânt: literatura noastră ar avea astfel ocaziunea cea mai plăcută a înainta în produsele sale, în diverse ramuri de știință“.

Propunerea pretorelui Pușcariu fu așadar întâmpinată cu bucurie, cu deosebire din partea elementelor mai tinere din aceea vreme; cu toții simțeau trebuința unei însoțiri de felul celei proiectate, dela care așteptau atâta bine pentru viitor.

Era întrebarea însă, cine să ia inițiativa pentru înfăptuirea ideii puse în mișcare, cine să aducă la îndeplinire aceea, ce se prefăcuse în dorința generală a părții mai luminate a românilor ardeleni?

Privirile tuturor se îndreptară la arhierii bisericii naționale, la conducătorii naturali ai poporului nostru, cari nici când nu și-au părăsit în momentele grele turma lor cuvântătoare și a căror chemare era și este tocmai apărarea intereselor mai înalte morale și intelectuale ale neamului.

Și cei trei nemuritori arhierii, ale căror nume binecuvântate le-am amintit mai sus, înțelegând dorința generală, — dorință justificată și de schimbările politice, ce erau în perspectivă, — nu pregetară a se face interpreții ei. Ei își puseră numele în fruntea petiției din 10 maiu 1860, acoperite de 181 iscălituri și adresate locotenentei transilvane pentru permiterea unei „adunări consultatoare“ spre scopul înființării unei reuniuni, „a cărei chemare să fie lățirea culturii populare și înaintarea literaturii cu puteri unite“.

Rezultatul acestei petiții, după oarecari o-

biecțiuni și trăgănări din partea guvernului provincial transilvan și după ce într'aceea împrejurările politice din monarhie se schimbă în mod însemnat în urma diplomei împărătești din 20 octombrie 1860, fu concesiunea adunării de consultare, adunare ținută în zilele de 9—11 martie v. 1861 în Sibiu sub presidiul marelui și în veci nemuritorului arhieru Andreiu Șaguna.

În această adunare se croi temelia, se fixară regulile fundamentale ale însoțirii atât de mult dorite și care, după împrejurările politice de atunci, avea să poarte numele: „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român“.

Principiile și convingerile, din care au pornit antecesorii noștri, când au hotărât, acum 50 de ani și ceva, întemeierea acestei societăți, se pot vedea mai bine din memorabila cuvântare ținută cu acest prilej de marele arhieru Andreiu Șaguna. „Noi“, zice nemuritorul bărbat în acele momente însemnate, în care un viitor mai bun se părea că zâmbește și pentru mult cercatul nostru neam, „simțim în noi o putință de a ne perfecționa pe noi și pe ai noștri prin mijloacele libertății naționale, și spre a ajunge aceea, ne-am hotărât a ne consolida într'o asociațiune bine organizată, care-și face șieși de problemă promovarea literaturii și culturii poporului nostru român, precum și înaintarea industriei și a agriculturii în sânul nației noastre“.

Iară mai jos urmează astfel: „Se poate, că cineva îmi va înfățișa starea cea strălucită a românilor vechi și monumentele cele strălucite ale măririi lor de care țara noastră este plină, și asemnându-o cu starea noastră de astăzi, care e destul de deplorabilă, va gândi: de ce să întreprindem un lucru mai mare spre cultivarea națională, deoarece este posibil, că va veni un timp barbar, care lucrările noastre le va nimici și nația o va degrada la sclăvie?... Așa este, căci nime nu poate trage la îndoială, că aceea, ce odată s'a împlinit în lume, nu s'ar putea întâmpla mai de multe ori. Totuș eu într'acolo-mi dau părerea mea, că monumentele materiale ale unui period cult se pot nimici prin mâni barbare și o nație liberă se poate lipsi de libertate prin niște legi draconice; însă monumentele spirituale și moravurile cele morale, precum și valoarea lor rămân pentru toți timpii nerăsturnavere, căci acestea sunt mai presus de orice putere zilnică și fizică: de ele nu se poate atinge mâna barbarului; furul nu le poate fura; molia nu le pot mânca. Fiind așa-dar problema noastră a înainta literatura, cultura, industria și agricultura națiunii noastre, adevărată a înainta starea spirituală și materială a poporului nostru, vrem a deștepta prin mijloace naționale facultățile, va să zică: cugetările cele senine și serioase în poporul nostru, ca să cunoască ființa și destinația sa și să o știe întrebunța spre tot binele, precum și alte nații fac

Poetul Cincinat Pavelescu și Ardealul

de E. Lovinescu

I,

Poetul Cincinat Pavelescu abia de curând a început a fi cunoscut și în Ardeal, mai ales în urma sezătorilor literare de la Sibiu și Arad.

Răspândit în toate revistele din țară, citit cu o aleasă plăcere de toți iubitorii de artă subtilă, gustat în saloanele lumii mari, îndrăgit de prieteni, el rămăsese totuș necunoscut peste munți din mai multe pricini, pe care se cuvine să le cercetăm aici.

Activitatea poetică a lui Cincinat Pavelescu a început pe vremea, când legăturile culturale dintre Regat și Ardeal nu erau atât de strânse. Trebuie să recunoaștem, de altminteri, că poetul răsărise din mijlocul unei școli literare, care, deși nu era lipsită de scânteia talentului, se încunjură repede de multe ciudățenii spre a se preface apoi în bisericuță literară.

Domnul Alexandru Macedonschi era marele ei preot; ucenicii îi duceau coada hainei brodată cu aur și odăjdiiile trebuitoare pentru slujirea unei liturghii înțeleasă de puțini.

Această literatură, ce-și făcea o slavă din a a fi numită „decadentă“, n'a prins în masele cititorilor și nici nu putea prinde. Ea își înăbuși în te scânteia de talent, pentru a se arunca în fantastic, în căutat, în prețios, și mai ales, în so-

norități goale. În jurul „maestrului“, care pentru o clipă se putuse ridica în fața lui Eminescu, ca un rival, începu a se așterne cu vremea mai întâi o nedumerire, apoi un fel de nepăsare și la urmă — ceeace e și mai dureros — o desăvârșită uitare.

Școala și-a dus însă traiul mai departe, în-tocmai ca unele părae ce-și poartă apele scăzute pe sub pietri spre a ieși abia mai departe la lumina soarelui.

După o tăcere de ani, decadentismul s'a ivit din nou, dar despre „maestru“ nu se mai pomeneste, deși mai scrie din când în când.

Din mijlocul acestei literaturi puțin făcute pentru a se înrădăcina în publicul românesc, numai doi scriitori s'au ridicat, rupând cu legăturile începutului, pentru a ajunge doi din cei mai de seamă artiști ai literaturii noastre de-acum: Duiliu Zamfirescu și Cincinat Pavelescu, pe care îi unește la un loc aceeași fină înțelegere a artei, aceeaș mare conștiință literară, acelaș izvor de inspirație cu desăvârșire latin, aceeaș sobrietate în expresie, și aceeaș nepăsare față de adierile trecătoare ale zilei...

Începând astfel, Cincinat Pavelescu nu numai că rămase cu totul necunoscut în Ardeal, dar nu izbuti să câștige nici dragostea publicului mai larg de aici.

Veni apoi mișcarea dela *Sămănătorul*, al căru ideal literar și înrăurire ne sunt destul de cunoscut. Despre ele am voit a stărui pe larg chiar

aici. Se înțelege dela sine că valorile repezi și turburii ale acestei mișcări nu putură lua cu sine și unda curată, cristalină abia șoptitoare a lui Cincinat Pavelescu... Recunoaștem, de altminteri, că între cele două literaturi nu era nici o legătură firească... Scriitorul din jurul *Sămănătorului* a avut cu deosebire două izvoare de inspirație mai însemnate.

Cel dintâi ieșia din popor. Tărâtimea fu singura pătură a neamului nostru ce ademini mai pe toți scriitorii strănși în jurul acestei reviste. Am spus și altădată, că e departe de mine gândul de a respinge o astfel de literatură. Marele dureri ale stratelor împovorate, dar mai ales ranele lor morale și trupești, toate împrejurările în cari se desfășoară viața satelor noastre, legăturile dintre țărani, proprietari și popă, toate privelistele plaiurilor strămoșesti, tot farmecul naturii țării noastre, toate actele mari ale rodirii pământului negru, — într'un cuvânt tot ce e privitor la muncitor și la glia lui a găsit în noua mișcare literară cântăreți îndeminatici.

Și celce răsări dintre dânșii ca mai puternic, ca mai colorat și mai reprezentator fu scriitorul moldovean, M. Sadoveanu, care închegă marea epopă a iobăgiei românești.

Al doilea izvor de inspirație, dealtminteri cu strânsă legătură cu cel dintâi, fu sentimentul național. Niciodată nu s'a instrunța ca atunci coarda patriotică, și nimeni n'a mănuit-o mai cu măiestrie decât Octavian Goga. Când am avut a stărui

astăzi aceasta și precum este spiritul cel civilizator al secolului nostru; darurile lui va garanta viitorul cel mai fericit al mult cercatei noastre națiuni și o vor feri de niște lovituri ucigătoare de religia și limba ei.

Am reprodus din nou cuvintele acestea ale marelui bărbat, citate de atâtea ori, căci nicăiri nu aflăm înfățișate mai evident ideile, pornirile și aspirațiile, ce frământau neamul nostru acum 50 de ani și din care a isvorit, între altele, și Asociația noastră jubilară.

Vulturul, ce fusese înălțat atâtea vreme, își întinse aripile, în care simția încă destulă putere, și se pregătea a-și lua zborul spre soare, spre sfere mai senine, pe care le doria cu atâtea sete, dar de care fusese ținut departe până acum.

După desbaterea serioasă de trei zile, la care luă parte bărbați ca Ioan Bran de Leményi, Ioan Alduleanu, Gheorghe Bariț, Ioan Pușcariu, Iacob Bologa, dr. Ioan Raț, Ioan Codru, Nicolae Găetan, Ilie Măcelariu, Ioan Axente Severu, Ioan Hania, și alții, ideea, care planase până acum în aer ca o dorință, luă forma concretă. Noua instituție își avea conturile sale bine determinate. În graiul rece al paragrafilor menirea nou-urzitei însoțiri se normă astfel: „Scopul Asociației este înaintarea literaturii române și cultura poporului român în deosebitele ramuri prin studiu, elaborarea și edarea de opuri, prin premii și stipendii pentru diferitele specialități de știință și arte și alte asemenea”. Mijloacele materiale ale ei aveau să se compună din taxele anuale ale membrilor și din darurile, ce se sperau din partea binefăcătorilor. Ca membru putea să fie orice persoană privată sau morală, dacă plătia taxa anuală de 5 fl. sau dacă depune odată pentru totdeauna un capital, care să producă această sumă ca interes. Sediul cancelariei Asociației aveau să fie Sibiuul.

Primind, în 6 septembrie 1861, proiectul acesta de statute, cu o singură modificare, aprobarea Majestății Sale, a bunului nostru monarh, marele episcop Andrei Șaguna, căruia i-se împărtășise rezoluțiunea împărătească, se și grăbi a chema adunarea de inaugurare și constituire a unei însoțiri pe ziua de 23 octombrie v. al aceluiaș an.

Ne putem închipui, cu câtă bucurie și cu câtă însuflețire s'a ținut această memorabilă adunare, care a durat cu totul 4 zile și la începutul căreia marele arhieru a rostit următoarele cuvinte, isvorite din adâncul inimii sale: „Iată, domnilor, a sosit ziua cea dorită pentru înființarea unei Asociații, carea să aibă de problemă „literatura română și cultura poporului român!...”. Mărturisesc sincer convingerea mea, că eu problema Asociației noastre o caracterizez pe cât de nobilă și frumoasă și unică în felul său astăzi în întreaga noastră națiune din toate părțile, unde se află ea, pe atâtea de serioasă și grea, pentru că cere o perseverență de fier și un sacrificiu din inimă”.

asupra acestui poet,*) am arătat cu prisosință, că literatura patriotică nicăiri nu putea să înflorească mai frumos decât în Ardeal... Imprejurările în care se sbat frații noștri de acolo, sunt prielnice sentimentului național, zădărit necontenit prin atâtea neputincioase lovituri. Nu vom lua în cercetare întreaga literatură a Ardealului pentru a-i dovedi caracterul național. Am făcut-o aiurea. Era deci firesc ca acest sentiment, cultural de altminteri, de mișcarea „Sămănătorului” să-și găsească vădirea cea mai sinceră, cea mai dureroasă, și mai simțită sub pana unui Ardelean... Această potrivire de împrejurări lămurește, de altcum, și marea sărbătorire cu care au fost întâmpinate poeziile lui Octavian Goga. Veniau la timp sorocit.

Cincinat Pavelescu nu avea nici o legătură cu literatura Sămănătorului. El nu era nici bardul național al cântării pătimirii noastre, nici nu se încerca în poezia rustică, în idila țărănească, în care strălucise odinioară un alt ardelean, d. Gheorghe Cosbuc, și în care se încercau atâtea poeți mai mărunți... Poezia lui Cincinat Pavelescu se închea din alte motive mult mai intime, mai concentrate și mai subtile; arta lui era prea personală și prea savantă pentru a intra în gustul generos dar puțin rafinat al scriitorilor din jurul Sămănătorului. S'a întâmplat deci cu Cincinat Pavelescu ceea ce s'a întâmplat și cu alți scriitori însemnați, ca Duiliu

Și a terminat cu des repetata, dar în veci frumoasă și mișcătoare metaforă: „Masa dulcilor maicei noastre este pregătită pentru oaspeți mulți; maica noastră a fost până acum îmbrăcată în do-liu, dar de acum înainte se îmbracă în haină de nuntă și pofteste la masă pe toți fiii săi, ca să strălucească și ea în casa și cu casa sa și să înnoiască pe fiii săi, precum se înnoiesc tineretele vulturei!”.

Și chemarea marelui arhieru nu rămase zadarnică. La această adunare se înscriseră 212 membri, între cari 9 fondatori, încasându-se cu totul suma de 7028 fl. 40 cr. și 2 galbeni. Prima temelie materială a noii însoțiri, pe care Timotei Cipariu în clasică sa vorbire o numește „un razim naționalității române”, o puseră cei doi arhieru, contribuind Alexandru Sterca Șuluț, care se afla în călătorie, suma de 2000 fl., iar episcopul Andrei Șaguna 1050 fl. Intre membri aflăm aproape pe toți fruntașii români din Ardeal din aceea vreme, fără deosebire de confesiune și de poziție socială: preoți și mireni, funcționari și profesori, proprietari și neguțători. Până și alumnii din seminarul metropolitan din Blaj contribuie cu suma de 43 fl. 40 cr.

Dar nu numai în Ardeal fu întâmpinată tânăra însoțire culturală cu însuflețire, ci inactivitatea ei fu salutăată cu bucurie și în celelalte ținuturi locuite de români. Nobilul Andrei Mocioni de Foen, felicită pe acei adunați, trimițând suma de 200 forini. Marele binefăcător Emanuil Gozdu, pe atunci comite suprem al comitatului Carașului, trimite de asemenea salutările sale, promițând, că va intra în șirul membrilor fondatori și va stărui pentru înaintarea tinerei instituții. Tot cu aceeași însuflețire salutară noua însoțire vrednicul Eudoxiu Hurmuzachi din Bucovina și mult meritatul Ioan Maiorescu din Țara Românească, care se anunță ca membru pe sine și pe fiul său.

Astfel trebuie să dăm toată dreptatea nemuritorului Timotei Cipariu, când în discursul său de deschidere dela adunarea generală din Sibiu, din anul 1881, zice: „Asociațiunea a fost înființată prin zelul, stăruința și patriotismul general al tuturor bărbaților de inimă și devota-ment”.

Tot cu asemenea armonie se făcu și constituirea tinerei însoțiri, alegându-se președinte episcopul Andrei Șaguna, care avuse partea leului la întemeierea ei, ca vice-președinte eruditul Timotei Cipariu, al cărui clasic discurs electrizase pe cei adunați, ca prim-secretar mult meritatul Gheorghe Barițiu, care, cu hărnicia-i caracteristică, nu întârziă a desfășura un program întreg de acțiune pentru societatea nou-înființată, de casier neguțătorul sibiian Antoniu Bechnitz, de controlor Ioan Pinciu, proprietar în Rășinari, ca arhivar și bibliotecar Visarion Roman, învățător și redactor tot din Ră-

Zamfirescu, D. Anghel și I. Al. Brătescu-Voinești, cari mult mai stăpâni pe meșteșugul lor, mult mai fini, mult mai artiști și mai intelectuali, au fost dați la o parte, pentru a face loc greoilor barzi naționali sau povestitorilor populari celor mai lipșiți de talent...

Din epoca Sămănătorului dăinuiesc însă legăturile literare mai strânse dintre Ardeal și Regat. Astfel se lămurește deci cum, prin via propagandă a conducătorului acestei reviste (în strânsă legătură cu revistele de dincolo) au trecut Carpații cu tot alaiul învingătorilor, atâți înegritori de hârtie, ce scriau după formula zilei, și au rămas dincoace scriitori ca Duiliu Zamfirescu, Cincinat Pavelescu acești adevărați artiști ai graiului românesc.

șinari, iară ca membri în comitet: Ilie Măcelariu, Ioan Axente Severu, canonicul Constantin Papfalvi consilierul financiar Petru Manu, protopopul și profesorul seminarial Ioan Hannia, care, resignând în cursul ședinții, fu înlocuit cu consilierul școlar d-rul Pavel Vasici, preotul din Rășinari Sava Popovici-Barcianu, protopopul brașovean Ioan Popasu, protosincelul Nicolae Popea, consilierul Iacob Bologa, directorul gimnazial Gavriil Munteanu din Brașov, profesorul Ioan Antonelli din Blaj și avocatul sibiian dr. Ioan Nemeș.

Așa căpătă ființă și-și putu începe binecuvântata sa activitate Asociația noastră jubilară: prin însuflețirea și colaborarea tuturor românilor de inimă din aceea vreme, prin armonia sufletelor, prin unitatea voințelor, — dovadă și pildă pentru toate timpurile, că lucrurile mari se pot face numai prin bună înțelegere frățească, prin încredere reciprocă, prin purcedere solidară, și că atunci, când e vorba de interesele superioare ale neamului, ori ce ziduri despărțitoare trebuie să cadă, orice ambiții și jigniri personale, întemeiate sau închipuite, trebuie să dispară, orice interes personal sau de clică trebuie dat la o parte, ca astfel un singur punct luminător să ținutiască toate privirile și sufletele: *binele și înaintarea neamului, din care facem parte!*

Am stăruit ceva mai mult asupra modului cum s'a întemeiat Asociația noastră, de oarece acest moment din viața ei, este tot așa de însemnat, ca și ziua nașterii pentru un individ și de oarece tocmai pentru serbarea acestui moment ne-am adunat cu toții astăzi aici.

Ar urma acum să povestesc, cum s'au început și cum au urmat timp de 5 decenii lucrările însoțirii noastre: cum conducătorii ei, văzând lipsa cea mare de intelectuali, lipsă simțită cu deosebire în deceniul 1860—1870, când viața publică oferea și românilor atâtea cariere, — ajutară un număr însemnat de tineri să urmeze și să termine cursurile secundare și superioare; cum, ceva mai târziu, convingându-se de necesitatea formării unei clase mijlocii la poporul nostru, sprijiniră un număr tot așa de mare de ucenici și de calfe, așezați la diferite meserii, precum și câțiva tineri, cari urmau școalele de comerț; cum ajutară în diferite rânduri mai multe școli lipsite de mijloace; cum, voind să îndeplinească scopurile literare ale „Asociației”, premiară și publicară câteva lucrări literare și de știință, și totodată, începând din a. 1868, editară foaia „Transilvania”, care, cu deosebire sub neobosita și stăruitoare conducere a mult meritatului Gheorghe Barițiu, dete la iveală un material istoric prețios; cum, spre acelaș scop, după câteva încercări zadarnice, se organizară în anul 1900 secțiunile științifice și literare, menite să dea mână de ajutor comitetului central în chestiunile de specialitate și în genere să urmărească și să sprijinească mișcarea noastră literară, contribuind în acelaș timp la popularizarea științelor; cum, având în vedere chemarea însemnată a femeii în societate, Asociația noastră înființă în a. 1886 cu mari jertfe materiale școala civilă de fetițe din Sibiu, școală menită să dea copilelor noastre o creștere solidă românească și care în timpul de 25 de ani, de când există, și-a și îndeplinit în chipul cel mai strălucit menirea sa; cum, pentru adunarea și păstrarea amintirilor istorice ale neamului nostru, precum și pentru cunoașterea felului de viață și a aplecărilor artistice ale poporului nostru, s'a creat în anii din urmă un muzeu istoric și etnografic, adăpostit într'un edificiu propriu, muzeu, care și până acum cuprinde destule lucruri vrednice de văzut și care sperăm, că se va desvolta și mai mult în viitor; cum, încetul cu încetul, s'au format, cu deosebire prin daruri dela societăți și dela particulari, o modestă bibliotecă, care stă la dispoziția publicului și care de prezent numără peste 6000 opuri în 7600 volume, 6600 broșuri și 27 hărți; cum pentru desvoltarea spiritului de asociație la poporul nostru și pentru înaintarea agriculturii, industriei și artei s'au întocmit câteva expoziții mai mari și mai mici, dintre cari cele mai însemnate au fost cele din anii 1862, 1881 și 1905; cum, pentru luminarea publicului nostru dela orașe și dela sate, s'a ținut un număr însemnat de conferențe și prelegeri populare; cum, îndeosebi pentru luminarea sătenilor noștri, s'a dat la iveală o colecție anumită de cărți, iar pe seama tinerimei a început a se publica acum mai pe urmă o modestă „Bibliotecă a tineretului”; cum la inițiativa Asociației noastre a început a se forma, cu deosebire în timpul din urmă un număr oarecare de însoțiri economice și culturale, cum s'au făcut și se

Univ. med.

dr. VICTOR GRAUR

medic școlar calificat, profesor de gimnastică
institut de dentistică.

Arad, Andrassy-tér Nr. 22.

Etagiul I., în fața pal. administrativ (comit.)

*) Vezi în „Critica”, v. I, și mai ales v. II.

fac încercări a deprinde cu cetitul și cu scrisul pe cei neștiutori de carte; cum însăfârșit Asociația noastră a căutat să-și îndeplinească menirea sa pe diferite căi, în consonanță cu statutele sale, în timpul celor 50 de ani de când viază, sub conducerea neuitaților preșidenți: Andreiu Șaguna și Vasile Ladislau Pop, Iacob Bologa și Timoteiu Cipariu, Gheorghe Barițiu, dr. Alexandru Mocsonyi și Iosif Șterca Șuluțiu, precum și a venerabilului prepozit capitular Ioan Micu Moldovan, pe care ne simțim fericiți, că-l putem saluta în mijlocul nostru, „întreg, cinstit, sănătos”, — și a tovarășilor lor de muncă, trecuți în hotarele vecinicii, sau aflători în viață.

A tracta însă mai pe larg lucrurile acestea, ar trece peste cadrele unei festivități ca cea de astăzi și ar obosi de bună seamă paciența d-voastre, și așa, poate, prea obosită.

Un singur punct din activitatea semi-centenară a însoțirii noastre îmi voi lua libertatea a-l atinge ceva mai cu dinadinsul, anume, crearea și dezvoltarea despărțămintelor ei.

Instituite în anul 1869, despărțămintele erau chemate să țină legătura între conducerea Asociației și între masele cele mari ale poporului, ținând viu interesul publicului nostru și mai vătos al celui dela țară față cu scopurile însoțirii noastre și în deosebi înlesnind realizarea problemelor ei prin înființarea de biblioteci populare, prin ținerea de prelegeri pentru popor, mai cu seamă din domeniul agriculturii, industriei și comerțului, prin procurarea de mașini agricole și explicarea întrebunțării lor, prin înființarea grădinișelor școlare și a altor economii de model, prin îndemnarea poporului de a înființa însoțiri economice și culturale; în fine prin combaterea alcoolismului, prin răspândirea cunoștințelor igienice și a altor cunoștințe folositoare.

La început, deși înființate, multe din ele a-bia vegetau, mărgininându-se a încasa taxele dela membri și a ține din când în când câte o adunare cercuală.

Abia după noua arondare din anul 1888 și mai cu seamă după noua organizare din 1898 începură despărțămintele a-și împlini în adevăr misiunea lor. Astăzi, constat cu cea mai mare mulțumire sufletească, ele sunt factorii cei mai însemnați ai Asociației noastre la îndeplinirea lucrării ei mântuitoare pentru luminarea poporului și pentru povățuirea lui în toate cele bune și folositoare; ele sunt rădăcinile, care dau pomului însoțirii noastre hrana trebuincioasă și totodată ramurile pline de vieță, prin care își împarte ea roadele sale din ce în ce mai bogate în mijlocul poporului nostru. În cele mai multe din ele, — care au început a pătrunde până la periferiile ținuturilor locuite de români în această țară, chiar și în Maramurașul depărtat, — se observă în timpul din urmă o adevărată emulație de a face însoțirea noastră cât mai folositoare pentru neamul din care facem parte, și nu găsesc cuvinte de ajuns a lăuda zelul conducătorilor lor, pătrunși așa de adânc de chemarea ce le e încredințată.

Afle-și mulțumirea acești campioni ai culturii noastre naționale în conștiința, că și-au împlinit și-și împlinesc o datorie sfântă față de frații lor de sânge, și în încredințarea, că semințele aruncate prin silința lor nu se vor pierde în zadar, ei vor produce rod însutit și înmuit!

Se pot afla oameni, cari să nu fie pe deplin mulțumiți cu lucrările îndeplinite de Asociația noastră în timpul de o jumătate de veac, de când viază, — lucrări, pe care mi-am permis a le schița în liniamente generale. — și cărora să li-se pară prea mare diferența între cele plănuite la plămădirea însoțirii noastre și între rezultatele obținute. Unora ca acestora le aduc aminte, că întreprinderile omenești sunt supuse la diferite împrejurări, care pot promova sau împedea lucrările acestor întreprinderi și că împrejurările, sub care s'a dezvoltat Asociația noastră, n'au fost totdeauna din cele mai favorabile.

Alții iarși se vor întreba cu mirare, cum oare o societate culturală a unui popor de peste 3 milioane, după o vieță de o jumătate de veac a ajuns la rezultate așa de modeste materiale, având, împreună cu fundațiunile ce le administrează o avere de abia de un milion de coroane, pe când societăți mai tinere ale popoarelor conlocuitoare din această țară posedă averi cu mult mai însemnate?

Unii ca aceștia n'ar trebui să uite mai întâiu de relațiile materiale nefavorabile, în care a

trăit poporul nostru în trecut, și apoi de jertfele deosebit de mari, pe care le-a adus și le aduce acest popor pentru susținerea instituțiilor sale morale și culturale. Cine-și dă seamă de greutățile, cu care se luptă poporul nostru, ca să-și poată susține cele vre-o trei mii de școli și și mai multe biserici, pe lângă purtarea greutăților statului, ale comitatelor și comunelor, nu se va mira, că n'a putut face mai mult pentru reuniunile sale, al căror număr se urcă de prezent la câteva sute. Dimpotrivă va trebui să ajungă la convingerea, că neamul nostru a făcut și face, în raport cu starea sa materială, extraordinar de mult pentru păstrarea și dezvoltarea bunurilor sale sufletești, arătându-se astfel ca un popor capabil de cultură, și că s'ar face vinovați de o mare greșală, de o crimă chiar în contra umanității și a progresului aceia, cari din ori și ce considerațiuni, ar căuta să-l împedea în nizuințele lui culturale. Totodată, judecând progresele, pe care le-a făcut poporul nostru în ultimii 50 de ani, cu toate greutățile, ce a avut a le întâmpina, va trebui să constate, că românul nici nu poate fi oprit în drumul său spre propășire, deoarece el are într'ânsul puterea picăturii de apă, care sfarmă stâncile: „non vi, sed saepe cadendo”.

Și la aceste progrese ale poporului nostru din ultima jumătate de veac Asociația noastră de bună seamă încă a contribuit cu ceva.

Să binecuvântăm deci amintirea acelor bărbați cu suflet mare, cari au întemeiat acum 50 de ani această măreață instituțiune culturală, iar moștenirea lor să o păstrăm cu sfințenie, să o înmulțim, să o facem tot mai folositoare neamului, ai căruia fii ne numim!

Și acum după ce am aruncat o privire asupra trecutului de o jumătate de veac al însoțirii noastre, să ne cugetăm o clipă și la viitor.

Ce drum să urmeze asociația noastră de aici înainte? — cred, că este întrebarea ce i se impune oricăruia dintre noi în această clipă.

La această întrebare nu pot răspunde altceva, decât: calea ce a urmat-o până acum, care este în congruență cu dorințele fericiților ei întemeietori și care s'a afirmat, că este cea dreaptă.

Vom cultiva deci înainte de toate graiul național: acel „tesaur”, născut cu noi dela țigetele maicei noastre, dulce ca sărutările măicuțelor, când ne aplecau la sânul lor; tesaur mai scump decât vieță: tesaur, care, de l-am fi pierdut, de l-am perde, de vom suferi vreodată, ca cineva cu puterea, au cu înșelăciunea, au cu momeli să ni-l răpească din mâinile noastre, atunci mai bine, mai bine să ne înghită pământul de vii, să ne adunăm la părinții noștri cu aceea mângăiere, că nu am trădat cea mai scumpă ereditate, fără de care nu am fi demni de a ne mai numi fiii lor. Il vom cultiva, nu în înțelesul de a plămădi o limbă nouă, sau a reinvia forme vechi, cecece s'a dovedit a fi o greșală, ci cercetând comorile afiatoare în popor, adăpându-ne din isvorul dător de vieță, din care a gustat un Alexandri, un Eminescu, un Alexandru Odobescu și un Ioan Creangă, și din care s'a inspirat și se inspiră un George Coșbuc și ceilalți aleși ai noștri, aflători în vieță.

Vom grăi ori și unde și față cu ori și cine cu mândrie acest graiu, care s'a arătat destoinic a exprima orice cugetare cât de înaltă, orice simțire cât de profundă. Il vom iubi din toată inima, il vom păzi ca lumina ochilor și-l vom apăra chiar și cu prețul sângelui nostru, toți fără deosebire: bărbați și femei, tineri și bătrâni. Vom prețui ori și ce limbă, mai vătos ale concetățenilor noștri, dar vom vorbi mai bucuros pe a noastră: *limba românească*.

Vom cerceta trecutul poporului nostru, cultivând istoria națională și adunând cu pietate ori și ce urmă, ce ne amintește acest trecut. Poporul nostru din această țară poate nu este în stare a arăta în trecutul său pagini așa strălucite ca alte neamuri.

E și ușor de înțeles, deoarece trecutul său a fost mai mult o suferință îndelungată, din care ieșea strălucirea altora. Cu toate acestea și în istoria neamului nostru vom afla câteva figuri mari și vrednice de toată cinstea, care vor putea servi ori și când ca pilde urmașilor: din paginile, de multe ori mohorâte, ale ei vom desprinde învățătura, că neamul nostru nu se pierde așa de ușor, deoarece a fost oțelit în trecutul său aproape bimilenar de

focul, aproape neîntrerupt, al încercărilor și suferințelor.

Vom căuta mai departe să cunoaștem cu deamăruntul pământul pe care locuim, cu frumusețile și bogățiile sale, pământul, în care odihnesc osemintele moșilor și strămoșilor noștri și în sânul căruia vom odihni și noi odată, încredințați fiind, că, cu cât il vom cunoaște mai bine, cu atât il vom iubi mai mult.

Vom căuta înainte de toate să cunoaștem poporul din care facem parte, cu toate însușirile și particularitățile lui: cu graiul și obiceiurile lui, cu credințele și superstițiile lui, cu portul și cu felul de viață al lui, cu cântecele și jocurile, cu lucrările lui artistice, care atrag tot mai mult atențiunea pricepătorilor și care ne pot servi în adevăr de fală.

Cunoscându-l, sau mai bine zis, cunoscându-ne, vom căuta să cultivăm și să perfecționăm părțile bune, iară pe cele rele să le delăturăm, întru cât ne va fi cu putință.

Ne vom îndrepta în deosebi cu dragoste privirile la poporul nostru dela țară, care formează puterea neamului nostru și care s'a arătat și până acum ca un pământ primitiv și roditor, căutând să-l luminăm cu toate mijloacele culturii moderne, să-i dezvoltăm încrederea în puterile proprii și astfel să facem dintr'ânsul un popor conștiu și tot mai folositor șiei și țării, pe care o iubește cu atâta căldură.

La această muncă, ce ne așteaptă de aici înainte, chem toate elementele luminate ale neamului nostru din patrie, fără deosebire de sex și de etate. Să ne înrolăm cu toții, cu inimă curată și cu suflet plin de însuflețire, sub steagul acestei însoțiri, care poartă deviza: „Înaintarea literaturii române și cultura poporului român”; să cântăm a ne face fiecare partea din aceea, ce suntem datori neamului, din sânul căruia am ieșit; să urmărim cu credință exemplul fericiților noștri înaintași, și atunci putem privi fără teamă în viitor!

Și acum, sub scutul Celui Preaînalt, în al cărui sfințit lăcaș ne aflăm și care a venit de atâtea ori în vremuri grele în ajutorul moșilor și strămoșilor noștri, să trecem într'a doua jumătate de veac a însoțirii noastre.

Cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului și Prea Sfințitului arhieriei, cari au binevoit a onora cu prezența lor întrunirea noastră, declar adunarea generală jubilară deschisă!

Ce zice un ziar unguresc? „Urișe în proporții și rezultate, sărbătorile jubilară ale „Astre” sunt dovadă eloventă despre dezvoltarea și cuccirca românimeii...”

„Românece (valah) e aci tot (în Blaj) și sărbătoarea de azi e fenomenul periculos a unei culturi românești în dezvoltare.” Apoi:

„...Românul nu cunoaște alt scop afară de creșterea copilășului său, iar starea materială a bisericilor promovează acest scop — politică încoaci, politică 'ncolo — nobil.

„...În școală... pe micii valahi îi dedau la învățatură multă. Astfel crește clasa românească de mijloc, de o înfricoșată inteligență.

„...Noi am venit să spunem că festivitățile dela Blaj dovedesc progresul formidabil al poporului românesc; din sălbăției ce erau au devenit ființe culte pe a căror progres economic și intelectual am putea fi chiar mândri, dacă — ei cari din sălbăției deveniră culti — ar fi ai noștri și nu dușmani vicleni. Spunem tot ce e adevărat, bun și nobil, despre înaintarea românilor, că mai incendiar nu am putea agita. Secretarul de stat Ie-szenszky s'a întors prea târziu în viața publică.

Din imbecilitatea guvernelor anterioare, am pierdut mereu stăpânirea și azi nu mai putem face altceva decât să scriem triumful culturii românești. Agităm. Cu asta vrem să agităm!” etc.

Astfel scriu dușmanii noștri de moarte. Ce să mai zicem noi?

Noi suntem mulțumiți, văzându-i capitulând în fața puterii noastre de vieță.

Marile serbări culturale dela Blaj

Aniversarea de 50 ani dela înființarea „Asociațiunii“

(Dela trimisul nostru)

— 28 August 1911.

Blajul odinioară și astăzi.

Neperitoare și cu o putere de regenerare se vor săpa, desigur, în inimile acelor 20.000 de români ce s'au adunat necruțând oboseală și jertfe materiale la manifestațiile culturale dela Blaj, vrând par'că să redesepte vremurile celor 40.000 de pe Câmpul Libertății, adunați odinioară pentru cea mai grandioasă demonstrație politică. Ceeace a început să se petreacă azi la Blaj, multă vreme va fi pomenit ca cea mai grandioasă manifestație culturală în istoria neamului nostru, demn de un viitor mai strălucit.

Ce e Blajul?

Un orașel cu 3000 de locuitori, 2650 români, 350 maghiari, — s'ar zice în dicționarul etnografic.

„Un cuib de agitatori“, ar zice oricare maghiar credincios tradițiilor din patruzeci și opt. „Cel mai puternic centru cultural al românilor de dincoace“ spune d. prof. Rațiu în frumoasa sa broșură ocazională, făcându-l uitat Sibiuul, într'un prea iertat elan de mândrie locală.

„Mica Romă“ zice fiecare român și mai ales cel ce și-a depănat viața în Blaj.

La acestea cronicarul zilelor de azi mai are de adăogat următoarele:

Blajul, satul lui Blasiu Cserei, boier de prin anii 1095, după dese schimbări de stăpâni, vîndut de M. Apaffy II. casei domnitoare, cu care marele Inocențiu M. Klein face schimb, oferind moșiile dela Sâmbăta de jos și Gherla și mutându-și reședința aci, dela Făgăraș. Anii ce urmează au făcut din Blaj „mica Romă“ a românilor transilvăneni. Bineînțeles nu o copie a marelui imperiu cuceritor, nici a cetății elene de mai târziu, ci un chip al anticei Rome, și al orașului puternic între pereții căruii pulsea toată viața, și istoria romană.

Astfel și cu Blajul.

Timp îndelungat între pereții instituțiilor ce se ridicau una după alta, se plămădea aproape exclusiv, viața noastră culturală și politică. Fiește care episcop era în felul lui un „rex“ antic.

Astăzi?

„Gloria străbună“ nu a pierit nici azi. Însă în o mulțime de privințe Blajul este un caracteristic și revoltător tablou al nelegiuirilor regimului politic, ce domnește la noi.

Trebue să vezi, că acest oraș istoric românesc, fondat de români, înălțat de români, locuit aproape exclusiv de români, acest oraș în care an de an se crește aproape 1800 de tineri, din toate părțile, acest oraș cu organizație bisericească, care dispune asupra unei averi de 7 milioane coroane — este guvernat de „hegemonii“ noștri *en colonie*, așa de pildă cum își guvernează și Anglia Indiile.

Funcționarii dela judecătorie, administrație, finanțe, jandarmerie — cu toții sunt streini de neamul nostru, și întrebunțază cu înverșunare o limbă pe care țărânul român n'o înțelege, dar pe cărturarul român îl corupe.

Nu ne putem desbăra de impresiile acestea supărătoare nici în solemnele zile de azi.

Preziua serbărilor Sosirile.

Câtă lume să zic că a venit la Blaj? N'aș vrea să exagerez, prin urmare fac o mică socoteală:

S'au anunțat de cu vreme să fie găzduiți, exact 4258 de suflete. Pe la cunoscuți și rudeni s'au adăpostit vre-o 500 de inși. Puteam socoti vre-o 5000 de oameni din jur, cari vin dimineața și pleacă seara, fără să se mai înștiințeze.

O socoteală absolut greșită.

Încă de vineri și sâmbătă prin Blaj mișuna o lume imensă, ca la cele mai mari târguri, și duminică dimineața comitetul de găzduire constată, că în afară de locuințele energic rezervate, — ca să nu zic, apărate ca în vreme de războiu — toate casele și internatele sunt pline.

De două zile toate trenurile sosește cu întârziere la Blaj, și pleacă cu și mai mare întârziere.

De prin vagoane se revarsă un puvoiu de oameni asupra Blajului, ce stă să-l înădușe.

Organizatorii își pierd toată puterea, lumea zăbovește la gară două-trei ceasuri și abia cu încetul se poate risipi prin oraș, și — satele din jur. Numai bucuria și veselie generală mai ajută să trecem senini peste atâtea și atâtea prilejuri de nemulțumiri efemere.

Cei mai mulți sunt așezați prin șuri și magazine — totuși, azi nemulțumiți, ca mâne văzându-i pe ceice vin în urmă, juruiesc lumânări de-un cot sfântului care i-a protejat.

Vin țărani din mari depărtări, cu trenul; vine lumea din România, peste 500 numai ei.

Atâta lume doar niciodată nu am mai văzut și așa îmi imaginez, c'o fi fost tot la Blaj splendida adunare la 31 mai 1848.

Cu deosebire trenurile de duminică seara, dela Oradea, Arad și Brașov, a fost o minune câtă lume au adus. Loc pentru dânșii nu se mai găsea, decât cu multă greutate prin Veza și Sâncel, satele mai apropiate, de unde până la Blaj calca se face pe jos.

S'a dovedit de data aceasta de zădărnice ospitalitatea fără seamă a familiilor române din Blaj. Cu toate că unele au ajuns recordul de 39 de oaspeți în casă — mi-se pare d. Ioan F. Negruțiu — fără de satele din prejur, lumea ar fi rămas chiar fără adăpost.

Nu exagerez, cred, dacă fixez cu cifra 10.000, numărul oaspeților veniți din depărtare, și cu alte 10.000 a celor veniți din apropiere.

Primiri solemne

s'au făcut întâiu episcopilor dela Caransebeș și Orade, cari au sosit cu trenul de duminică seara. D. canonic dr. Isidor Marcu a vorbit pentru primitori. Dânsul a

avut sarcina grea de-a spune cu toate ocaziile cuvintele de bine ați venit.

În restimpuri de câte un ceas sosiră pe rând și ceilalți arhieriei. I. P. S. Sa Mitropolitul din Sibiu, a venit împreună cu comitetul central, demonstrând par'că astfel, că Sibiuul urmașul lui Șaguna, și „Astra“ sunt o treime nedespărțită, și că toți acești factori cari au înființat instituțiunea noastră cea mai falnică „Astra“, nu se poate să lipsească dela jubileul de 50 de ani, aranjat în cecalaltă metropolă a culturii române, și sub auspiciile celuilalt mitropolit român!!

Chiar și în cuvintele de mulțumire ce le-a rostit I. P. S. Sa, accentuează că iubirea ce i-se manifestă acum, nu oprimește numai petru persoana sa, ci mai cu seamă pentru biserica, pe care o reprezintă. A mai accentuat apoi, ce era vrednic de accentuat, că „ii face mare bucurie să înalțe de pe acum, în aerul liber, o rugăciune pentru binele și fericirea noastră *căci binele și fericirea noastră, este binele și fericirea patriei!*“

Bărbătesc răspuns a fost al P. S. S. dlui Dr. Demetriu Radu, care sosise mai târziu, cu bihoreni, și nespuse de plăcută surpriză a fost energica cuvântare a P. S. Sale dlui Ignatie Papp, episcopul dela Arad, — un imn către cultura națională!!

(Episcopul Lugojului e de mai de mult la Blaj.)

Seara de cunoștință.

Dela gară până la „Castelul Mitropolitian“, unde sunt găzduiți, toate ferestrele au fost iluminate. Se puteau vedea și aici unele table nemțești prin ferestre: „Dem Gedächtnis feier 1861 — 1911“. În general, la gară și pe drum se auzia des vorbă nemțească, — și aici colea câte un disarmonic accent unguresc: „hogy van, meg van?“ „Mec-mec“...

Ordinea e exemplară, jandarmii pe cât se poate se ascund.

O seară de cunoștință în lipsa unui local potrivit, lucru prea firesc nu s'a putut ținea.

Cetele de cunoscuți — dacă doi inși și-au jurat dușmănie să nu se vadă în viața lor, serbările dela Blaj le-a nimicit jurământul, — se adună pe unde pot.

Chiar și pașnica curte a seminarului e întocmită pentru birt.

La „Univers“ e „badea Gheorghe“ și garda lui de bărbați politici. Oaspeții din România mulți dintre cei mai distinși iarăș cam pe aici s'au adunat — în așteptare. S'a expediat o depeșă în numele reuniunii femeilor române din Hunedoara și a d-lui Gheorghe Pop de Băsești, d-lui Iorga la Văleni, invitându-l cu dragoste să vină negreșit.

Marea majoritate a publicului s'a grăbit la repetiția generală a concertului, care se face, în pavilion, cu taxă de intrare.

O singură cuvântare, a ținut-o la „Univers“ venerabilul președinte al partidului național român d. Gh. Pop de Băsești. D-sa a salutat pe cei de față constatând că neamul nostru tot mai mult se întărește, și își exprimă marea bucurie că îi revede pe toți, prin cuvinte simțite adânc, cari store lacrimi.

La o masă venerabilii bătrâni, cari au luat parte și la înființarea „Astrei“ revocă amintiri duioase de pe vremurile acelea

de sfânt entuziasm, și noi ascultăm evlavioși, glăsul lor din vremuri apuse.

Ziua I. Serviciul divin.

În „Catedrală“, sau „Mănăstire“ cum i-se mai zice, înzadar ai încerca să pătrunzi. Este cu neputință. S'au făcut bilete speciale pentru dreptul de intrare, dar nici acestea, și nici insigniile „Presa“ nu ajută.

Cerem informații asupra catedralei.

Aflăm că s'a zidit în mare parte din hani împărătești, și constatăm că are o înfățișare impozantă.

Înăuntru tocmai predica I. P. S. S. dr. Victor Mihali de Apșa. Infățișarea lui distinsă și patriarhală cucerește, glasul-i încet și rar, în ishitor contrast cu înfățișarea vioaie, te cheamă mai aproape. Înzadar. Abia poți stăbata până sub uriașul covor cu acvila română, ce atârnă dela cor până jos, în dimensiuni de 8—12 metri, țesut în-treg dintr'o singură bucată și dăruit de femeile române din Maramureș I. P. S. Sale.

Cuvântul Ex. Sale mitrop. Mihali la sf. liturghie.

„Toată limba să mărturisească, că Domn este Isus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl“. (Filipeni II. 11.)

Fiul unul născut și cuvântul lui Dumnezeu, celce este fără de moarte, și a fost mai înainte de toți vecii, din substanța Tatălui născut, și de o ființă cu Tatăl, Isus Hristos Domnul la plinirea vremii a primit pentru mântuirea noastră a se micșora pe sine, întru asemănarea oamenilor făcându-se, precum toți oamenii se zic a fi asemenea la fel după firea cea omenească și cu închipuirea sau forma externă, aflându-se ca și oricare om de rând, cela ce însă, dupăcum tâlcuiește sf. Ioan Gură-de-aur, era într'un mod osebit Dumnezeu-om.

Acest Fiul al lui Dumnezeu neschimbat s'a intrupat din Sfânta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioară Maria, carea pe Dumnezeu-Cuvântul cu oamenii prin preamărirea nașterea sa l'a unit, și firea cea lăpădată a neamului nostru cu cele cerești o a împreunat.

Actul acesta, prin care firea cea dumnezeiască și firea cea omenească într'un mod nespus și necuprins s'au unit într'un ipostas al Cuvântului: ne-a dat nouă pe unul Isus Hristos, îndoit în fire, iar nu în față. De aceea Maica Domnului, învrednicită a mijloci minunea aceasta ipostatică, Preafericita Fecioară Maria, este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu.

Adevărurile aceste, statorite în sinodul ecumenic I. dela Nicca, și al III-lea dela Efes, sunt dogme fundamentale ale religiei creștine.

Din acele înțelegem adâncul smereniei Domnului, că fiind el întocmai cu Dumnezeu, se făcu ascultător până la moarte, iară moartea crucii.

De aceea și Dumnezeu pe dânsul l-a preînălțat, înviindu-l din morți, și preamărindu-l cu nume, care este peste tot numele, ca să fie el mijlocitor și mântuitor, răscumpărându-ne pe noi din blăstămul legii, cu scumpul său sânge, pe cruce pironindu-se și cu sulița împungându-se, nemurire a izvorit oamenilor.

Din tradițiune știm că Preacurata Fecioară Maria pentru vrednicia ei de maică și din îndurarea Fiului său, dobândi părtinirea ca aceea, cât dupăce adormise, fu primită în ceruri dimpreună cu trupul ei preasfânt.

Aceasta credință o mărturisesc toți creștinii când prăsnuiesc Adormirea preasfintei mării Doamnei noastre Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioarei Marie.

Biserica catolică încă nu a adus judecată în puterea căreia, toți ar fi obligați a ținea tare și a mărturisi, că Preasfânta Doamna Noastră de Dumnezeu Născătoare, adormind cu trupul ei, dimpreună ar fi fost primită în ceruri.

Biserica grecească în condacul sărbătoarei susține, că „pe Născătoarea de Dumnezeu... morământul și moartea nu au ținut-o“. Iară în canonul prim al sărbătoarei de astăzi Kir Cosma Agiopolitul și poetical episcop Maiuma în Palestina, care trăia pe timpul turburărilor iconoclastice, la cântarea a IX-a Irmos, adormirea Preacuratei însă o pune între întâmplările cele peste cursul ordinar al firei, că zice:

„Biruescu-se hotarele firei întru tine Fecioară curată, că Nașterea Fecioara rămâne, și moartea izvoarește viața. Ceeace ești după Nașterea Fecioară, și după moarte vie, mântuește pururea Născătoare de Dumnezeu moștenirea Ta“.

Tradițiunea aceasta constantă în biserică mai bine de unsprezece veacuri, cred, că îndeamnă și pe aceasta ales obștea creștinească, să prăznuiască Adormirea Preacuratei; adunându-ne astăzi dela margini, întocmai ca apostolii, nu la prohodul Maicei Domnului, ci ca să pomenim facerile de bine primite din mâna providenței, să ne tragem seama de sporul făcut, iluminat cu învățăturile trecutului, să ne arătăm vrednici de numele și de moștenirea părintască, — binevoitori a suferi, ca cu acest nou prilej să vă rog cu Moise: „Aduceți-vă aminte de zilele veacului; socotiți anii neamului neamurilor: întrebă pe tatăl tău, și îți va povesti ție, și pe cei bătrâni ai tăi, și-ți vor spune ție“. Și iarăși să vă îndemn cu înțeleptul: „Ascultă fiule învățăturile tătâne-tău, și nu lăpăda legile maicei tale“.

Ne-am adunat creștinilor, și o rugăm pe Maica Domnului via și pe cea după moarte, ca să ajute moștenirii ei; — și precum Dânsa într'u naștere ne-a păzit fecioria, așa și întru adormirea ei, să nu părăsească biserica și poporul românesc, care cu credință mărturisesc, că Domn este Isus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl.

Pe această mijlocitoare a noastră duioasă cătră Dumnezeu, cu lacrimi în ochi să o rugăm, ca să aline sunetul valurilor acestei vieți și să domolească tulburarea neamurilor. — Dânsa pe fiul său și Domnul Nostru cu îndrăzneala de mamă cuprinzându-l îl va îndupleca să cerceteze pământul strămoșilor, gătindu-ne nouă celor de acum grâu de hrană „udând brazdele lui, asemănând ghelele lui, cu povoiul, va mișca pe el și fructul lui îl va binecuvânta... cu bucurie se vor încinge dealurile, îmbrăcase-vor pășunile cu oi și văile se vor acoperi cu grâu“.

Și se va îmbrăca poporul credincios cu bună cuvenință, și cu tăria cea de sus, ca cu îndrăzneala lui Navuthe Israelteanul să poată răspunde lăcomiei lui Achab celui de acum „ferescă-mă Dumnezeuul meu, se dau eu moșia părinților mei ție“.

Și fericit va fi poporul „cărui Dumnezeu lui Iacob este ajutorul lui, nădejdea lui spre Dumnezeuul lui... spre cel ce păzește adevărul în veac, spre cel ce face judecata celor nepăstuiți, spre cel ce dă hrană celor flămânzi... Domnul ridică pe cei surpați, Domnul iubește pe cei drepti, Domnul păzește pe cei drepti. Pe săracul și pe văduva va primi, și calea păcătoșilor va pierde. Împărăți-va Domnul în veac, Dumnezeuul tău Sione în neam și în neam“.

Deci „toată limba să mărturisească, că Domn este Isus Hristos, întru mărirea lui Dumnezeu Tatăl“. Amin!

Deschiderea adunării.

După oficierea sf. liturghii, a urmat în catedrală, la ora 11 dim. adunarea generală a „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“. În liniștea impozantă a celor de față, domnul Andreiu Bârseanu, președintele „Asociațiunii“ și-a ținut discursul magistral, pe care îl dăm în întregime în fruntea ziarului nostru.

Alte cuvântări

Cuvântul următor a fost al I. P. S. Sale dr. Mihali de Apșa, care, într'un graiu plin de căldură a declarat, că „nimenea nu se poate emancipa de societate“ și astfel toată lumea trebuie să ia parte la munca „Astrei“.

A spus mai pe urmă, că este strânsă legătură între „biserică și societățile literare, de oarece biserica de la acestea își primește limba“.

I. P. S. Sa I. Mețianu a vorbit cu tot atâta căldură și dragoste pentru cei de față și pentru ceea ce spunea, amintind, că dânsul a fost de față și la înființarea „Astrei“. Asemenea și părintele prepozit Ion Micu Moldovanu, cărui i-s'au adus multe complimente, ca fundatorului și președintelui pe câțva timp al „Astrei“, și care a ținut să

mulțumească pentru această delicată atenție. Interesant era, când povestea, ca martor al întâmplărilor, că *indemnul pentru înființarea „Astrei“, a fost curentul de reacție în contra tendințelor de germanizare forțată a epocii absolutiste!*

Cuvântarea d-lui Vasilie Goldiș.

Domnule Președinte!

Onorată Adunare!

Din partea comitetului Societății pentru crearea unui fond de teatru național român am primit onorifica misiune, ca în reprezentanța și în numele acelei societăți să salut această adunare generală a Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român.

Mă achit din tot sufletul de această onorifică îndatorire.

În această zi frumoasă și mare, când Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român serbează anul al 50-lea dela înființarea sa la care a luat parte atâtea suflete nobile și bărbați ca Andrei baron de Șaguna, Timotei Cipariu și Gheorghe Barițiu, care român nu simte oare încălzându-i-se sufletul de nespusă bucurie pentru roadele bogate ale activității celei de jumătate de veac a Asociațiunii noastre culturale și în fața trecutului frumos, care suflet românesc nu va prinde nădejdi înveselitoare pentru mărirea viitoare a neamului nostru?

Atât de mare este ziua aceasta, atât de sfântă și plină de adânc înțeles, încât par'că simțim cu toții, că nu se află cuvinte îndestul de potrivite, cari să exprime tot ceea ce simțim, tot ceea ce gândim în zilele acestea mărețe dela Blaj. Și dacă s'ar afla vr'un măiestru al graiului românesc, care să aibă în sufletul său rostirea congruentă a simțirilor noastre de astăzi, cine știe dacă ca totuș ar putea să fie rostită?

Eu unul simțesc, că salutând adunarea aceasta în numele societății pentru crearea unui fond de teatru național român nu am în cuvenita măsură darul cuvântului, ca să pot spune tot ce simt și ce gândesc în clipele acestea ale triumfului nostru cultural.

Să mi se ierte deci, că împrumut din cuvintele de aur ale înțeleptului Timoteiu Cipariu, care în anul 1867 în ziua de 4 noemvrie n. la Sibiu, când s'a înființat această Asociațiune, văzându-se impresionat prin frați români de pretutindeni a exclamat *atunci*, cum ar putea să exclame și astăzi:

„Chiar și aceasta zi solemnă, care ne-a adunat din toate părțile patriei, e un testimoniu al vieții românești și o protestațiune mai solemnă, decât jurământul, că națiunea română nu vrea și nu va suferi niciodată ca să apună din seria națiunilor ca națiune română, nu vrea și nu va suferi niciodată batjocura, ca să se lapede de al său nume și de a sa limbă în favoarea nici a celei mai culte națiuni și limbi din lume“.

Și dacă în conștiința modestei mele puteri de a afla taina vorbei potrivită gândului am împrumutat acestea clasice cuvinte dela preainvățul canonic Timoteiu Cipariu, cum putere-aș să termin mai potrivit salutul meu la adresa scumpei noastre Asociațiuni, decât prin cuvintele cu care și-a terminat marele Andreiu baron de Șaguna discursul său de inaugurare a acestei Asociațiuni:

„Domnilor, masa dulcea maicei noastre este pregătită pentru oaspeții mulți. Maica noastră a fost până acum îmbrăcată în doliu, dar deacum înainte se îmbracă în haină de nuntă și poștește la masă pe toți fii săi, ca să strălucească și ea în casa sa și să înoiască pe fii săi, precum se înoiesc tinerețele vulturului și se roagă lui Dumnezeu zicând: Doamne, al puterilor, fii cu Asociațiunea aceasta acum și totdeauna, căci tot darul desăvârșit e de sus dela tine, părintele luminilor, Amin.“

Urmarea ședinței.

S'au ales apoi comisiile și s'au cetit propunerile făcute.

Deși cu astfel de ocazii mai mult se stăruie asupra părții decorative, propunerile ce s'au făcut, — ca parte reală a adunării generale — le vom da aci pe toate.

1. Să se trimită o depeșă omagială Maj

Sale. (Propunerea făcută de I. P. S. Sa dr. Mihali de Apșa).

2. *Altă depeșă omagială mecenatului Vasile Stroescu.*

3. *Să se înființeze o tipografie a „Astreii“.*

4. *Să se studieze organizarea atelierelor pentru industria țărănească (preotul A. Marcu).*

5. *O foaie economică pentru țărani, cu 1 filer exemplarul. (Emil Cornoș Alexandrescu.)*

6. *Să aibă dreptul despărțimintele a reține 80 proc. din încasări.*

Expoziția istorică.

Ni-se spune, și se poate constata cu ușurință, că tot ce ne vâd pe aici ochii este numai și numai din Blaj, proprietate a instituțiilor și a particularilor. Și se mai poate constata un lucru — pe care modestia organizatorilor nu-l mai accentuează — că, aceste lucruri expuse, exclusiv din Blaj și despre Blaj, sunt însăși istoria neamului românesc.

Din obiectele adunate aci la un loc se poate construi, în tablouri succesive, toată dezvoltarea noastră culturală și politică, până bine decurând una și aceeași. Cele mai luminoase și înălțătoare tablouri. Nu te miri, că acei ce au crescut în jurul lor, le-au văzut de copii, și au știut pătrunde în taina lor, — au ajuns mai târziu cei mai statornici fii ai neamului, bărbați cari nu cunosc târguiala.

Lăsând la o parte tabloul cu lupoaica și cei doi gemeni, — căci astăzi, mulțumită Domnului nu mai suntem siliți a ne îndreptăți naționalitatea prin legende, având fapte, prin cari o putem „afirma“ — deși acest tablou e interesant fiind însemnat pe el, că originalul se află în Belvedere, și ne aduce astfel aminte, nu de începuturile neamului nostru, ci de viitorul lui — ne oprim întâiu și întâiu la figura orientală și călugărească dar nespuse de blândă și înțeleaptă a episcopului Inocențiu Micu-Klein — întemeietorul Blajului.

Intemeierea Blajului prin acest episcop nu mai este o legendă, sau o credință de pietate ocazională, ci un fapt istoric. Inocențiu Micu Klein este al treilea episcop după unire, și cel dintâiu episcop — titlul și rangul de mitropolit datează numai din vremuri mai noi, cu Alex. Sterca Șuluțu. — blăjan. Antecesorii lui aveau reședința în Alba-Iulia, Făgăraș pe urmă în Blaj. Tot el a pus și cea dintâiu fundație pentru școli și biserică. El a mijlocit dela împăratul desrobirea culturală a „supușilor“ săi, deschizând slujbele pentru fiii de iobagi români. El a început și acea muncă, de întărire a neamului, care abia azi, — prin stăruința de fier a dlui profesor V. Precup poate — se va duce la îndeplinire: crearea unei clase mijlocii de negustori și industriași români. Va să zică crearea acelei clase, care dă caracterul unui oraș.

În muzeu, lângă portretul întemeietorului se însirue portretele celor ce au ajutat la biruință intențiile și opera lui.

Întâi și întâi episcopii, cari-au urmat. Cu toții se disting ca fondatori, și ca urmând cea mai rațională politică românească: cumpărarea de moșii. Grație acestei politici — mai ales — biserica unită este azi o putere formidabilă în statul ungar. Alături de marii filantropi și exoperatori de favoruri împărătești se găsesc portretele și alte amintiri, despre filantropii mireni — și cei

cari încunună aceasta muncă prețioasă cu luminarea minții și mândria sentimentului: Șincai, Maior, S. Clain.

Toți aceștia trei au portrete prețioase aci, de cultură și de diplomație.

Cu cea mai rodnică activitate alui dr. Augustin Bunea se încheie acest șir de dezvoltare istorică a noastră, iar după dr. Bunea, mecenatul pe care ni-l-a dăruit bunul D-zeu în cele mai grele momente: Vasile Stroescu. A fost un act de dreptate, nu numai de pietate, a se pune între marii bărbați ai neamului nostru și acest bărbat providențial, care ne-a uimit de odată, ca o solie a providenței, cu dragostea lui sinceră și curată, și mai ales cu adâncă lui cunoaștere a vieții și intereselor românești de pretutindeni.

Trecând prin revistă numele bărbaților al căror nume, fie și numai ca elevi, și nu prea cunoscute până acum.

După generația celor cari au întemeiat politica și tradiția — astăzi atât de șubredă — imperialistă la noi, întâmpinăm amintirile rămase dela 48-iști, cu preluțiile revoluției lui Horea și Cloșca. Obiecte de valoare avem cu deosebire dela prefectii Buteanu și Moldoveanu.

Numai decât urmează rafturile și galeria eleganților și solemnilor aulici, de pe vremea absolutismului, care pentru noi însemna o epocă de ridicare la înalte funcții publice, baronate, și tendință de a apare europeni în toate apucăturile noastre se leagă de instituțiile din Blaj — Petru Paul Aron, Grigorie Maior, Ion Leményi, Alex. Sterca Șuluțu, Șincai-Maior-Clain, Țipariu, Mureșianu, Bărnuțiu, Ramonțai, baronul Urs de Margina, Ion Maior, Aron Pumnul, Nic. Densușianu etc. etc. nu se pare deloc exagerată vorba, că istoria Blajului este istoria a însuș neamului românesc.

Se simte, ce-i drept, lipsa de date comparative, asupra progresului făcut în cursul deceniilor, dar acestea vizitatorii le pot găsi în broșura monografică, scrisă a-nume pentru ocazia aceasta de profesorul dr. Ioan Rațiu, cel care a stăruit mai mult și pentru întocmirea acestei expoziții.

Expoziția de lucru de casă

Mulțumită hărniciei d-șoarei Rozica Căpușan, profesoară la internatul de fete, această expoziție a fost cea dintâiu terminată, și din bună vreme, cecace se cunoaște numai decât din ordinea exemplară ce stăpânește aci.

Foarte nimerit, s'a despărțit în două odăi separate, industria de casă țărănească, și aceea a clasei culte. Și mai nimerit, că din aceasta din urmă s'a ales numai ceea, ce este în strânsă legătură cu cea dintâi: motivele de artă țărănească-românească, aplicate pe obiectele de cultură superioară.

În așa numita casa țărănească, unde se poate vedea toată gospodăria unui țaran român, aproape totul este făcut de mâna femeii. Ea e stăpâna casei, în acel nobil înțeles al cuvântului, că ea poartă greutatea casei, și astfel își câștigă dreptul de-a stăpâni acolo. Aceiaș bogăție, aceleaș semne de hărnicie și dibăcie, aceiaș artă și frumsețe în țesăturile și cusăturile țarancelor din jurul Blajului, ca în toate celelalte ținuturi bune românești.

Asemenea aceeaș nespuse de laudabilă tendință de-a aplica motivele românești în

arajamentele odăilor moderne, ce se manifestă acum pretutindeni la clasa noastră cultă, o servește și școala de fete din Blaj, și în general societatea d-șoarelor române din Blaj, cari expun în a doua odă. Ridicături, perinute de divan, perdele, o garnitură întreagă de mobile (lucrată „smirnă“) și chiar o toaletă de stradă cu aplicații românești (a d-șoarei Silvia Elena Pop) — sunt dovezile acestei tendințe.

Multă bogăție și hărnicie și aci, — uneori o zestre întreagă poartă acelaș nume. Te alegi, ca la toate expozițiile de industrie casnică, și de-aci cu impresia, că femeia cultă, română din Ardeal, este, prin plăcerea și priceperea artistică de a munci, mult superioară femeilor culte ale altor neamuri, cari disprețuesc lucrul de casă, și se dedică exclusiv porturilor și distracțiilor ușoare.

Aplicarea motivelor românești la ornamentele bisericesti se poate vedea și în muzeul istoric, unde iarăș femeile române, cele din Dumitra, au dat impulsul.

Ne notăm nume ca Anica Silaghy, Blanca Pongraț, Edifta Vintilă; etc. etc., de pe obiectele expuse, apoi ne grăbim la

Exp. de silvicultură și agricultură.

Tot în salele liceului, în vecini cu celelalte expoziții sunt și acestea două, amândouă în o sală. S'au improvizat cu dorința, mai ales de a se arăta, că la domeniile administrate, ca fundații, de mitropolie, (o mare parte este în administrația statului) se face un sistem de agricultură perfect, iar de păduri, aceste bogății ale vremurilor mai noi, se poartă o grijă excelentă.

Expozițiile de acest fel nu-ți dau o imagine reală, deoarece se alege totdeauna ce e mai bun și nicidecum nu-ți se dă media.

Te alegi însă și de-aci cu impresia și cu mulțumirea sufletească, că pământul din acest ținut este de-o rară bogăție, și c'a încăput pe mâni destoinice, poate să facă minuni. Uriășe sunt cepele, merele și cartofii, expuși de d. administrator Maior, o bucată ca trei alte bucăți normale!! Se pot vedea tufe de linte, neîmblătite, și se spune, că încercările de cultură a linte au isbutit peste așteptare, decât că, țărâ-nimea nu o primește în lista ei de bucate, de oarece pregătirea ei cere prea multă unsoare. Se găsesc și struguri copti, și de sigur se va face mare concurență viilor de pe șesul maghiar, de unde se aducea până acum strugurul de desert.

La secția silviculturii, întocmită cu adevărată poezie de d. Victor Precup — cel mai gentil călăuz la toate expozițiile — cum te mai desmeticești nițel de admirația subtilităților artistice, de cuiburile cu ouă de paseri, de „bibliile pădurarilor“, de fluturi, de blane, și cum-ți se explică mai după priceperea ta rostul unei administrații forestiere, începi a pricepe, că ceea ce se face pentru „higiena“ arborilor, și pentru stărpirea insectelor, ce fac ravagii primejdioase în anii din urmă, etc. etc., e bine și cuminte făcut.

Lipsesc, durere, și aci tabelele și icoanele statistice.

Alte expoziții.

Mai sunt în salele din parter ale liceului două expoziții, una a meseriașilor, cealaltă a tipografiei, cari însă nefiind întocmite cu o anumită tendință, și necuprinzând lucrări originale sau specifice românești, nu prezintă vre-un deosebit interes. Am remarcat doar mașinile agricole ale d-lui Nicola.

Încâtva expoziția tipografiei poate să facă excepție din această judecată.

Nespus de interesantă este o mică colecție de genialități: tot felul de unelte și acvarele cioplite de un băiat de 12 ani, toate din lemn, cu o rară măiestrie. Îl cheamă Ioan *Metean*, este din Sâmbotelecul de Câmpie, și așteaptă un ajutor pentru a se duce la vre-o meserie artistică! Micii genii, porniți pe urma lui Vlaicu...

Expoziția de pictură.

Câți domni, elevi ai Blajului, și ai d-lui Zeiler, pictor în Blaj au expus pânze, la întâmplare, vre-o 60 de bucăți de tot. Din toate se înalță la cea dintâi vedere peisajele d-lui *Nicolae Pop*, din Tohanul vechiu, elev al academiei de pictură din Budapesta.

N'aș vrea să pară că laudele ce voi aduce pânzelor și desemnurilor acestuia sunt luate din cornul de aur al laudelor, care cu astfel de prilejuri totdeauna e plin. Voi scrie deci altădată despre aceste opere de artă. Țin totuși să spun de pe acum, că peisaje atât de impresioniste, — *Peatra Craiului*, *Bucegiul* și altele — un colorit atât de delicat și de original, iar la acte conture atât de sigure și atitudini atât de grele — încă nu am văzut la nici un pictor al nostru de dincoace și dincolo.

Se va mai vorbi mult încă despre acest talent.

Banchetul.

Precis la orele 2 se începe banchetul.

Dr. Miron Cristea a venit de mult în pavilion și aproape nu este om la care să nu se oprească pentru câteva cuvinte. Ceilalți prelați vin de-odată, mai târziu, și pânăce conduși de d. dr. Iuliu Maniu ajung la locurile lor din fruntea mesei, ovațiile ce să fac nu mai înceată. Este cu neputință, ca acea iubire cu care sunt primiți de „popor“, de câte-ori apar, să nu-i facă să prețuiască aceasta iubire mai presus de orice favoruri și glorii pământești. Iată un moment de psihologie din istoria trecutului nostru.

1000 de persoane sunt de față la banchet.

La masa cea mare din frunte pot vedea alături de prelați: *fișpanul Szász József*, delegat, cum se spune și de *Maj. Sa*, ca să-l reprezinte, apoi d-nii *Vasile Goldiș*, *Anton Mocsonyi de Foen*, *Nicolae Ivan*, pretorele din loc, d-na *Mihali*, d-na *Vulcan*, d. dr. *Teodor Mihali*, d-na *Bârșan*, d-na *Vecerde*, d-na *Hossu Longin*, **Urban Iarnic** (din Praga), *Petru de Mocsonyi*, *Partenie Cosma*, *Gheorghe Pop de Băsești* d-nul *Bârșan*, d. *Ioan Mezei*, jude de curie, *I. Bianu*, general *Sandru*, (în uniformă), senator *Săveanu*, *Fr. Hänz*, (*ziarist din Berlin*),

Toasturile.

Ascultat în picioare, d. *A. Bârșanu* închină pentru *Maj. Sa*, în numele aceluia popor, care „ține minte“ și iubirea nu numai dușmănia. Muzica intonă *Gotterhalte*.

D. Goldiș exprimă mândria sa și a tuturor celor de față, pentru că azi când „s'a pus o nouă peatră unghiulară unității noastre culturale, toți prelații noștri sunt în frunte!“ Aplauzele publicului nu-l mai lasă să apuce la cuvânt. *Fișpanul* ciocnește cu prelații, muzica intonă imnul „*Astrei*“ compus pentru ocazia asta de maestrul *Iacob Mureșan*. Dintr'un colț de masă se ridică accentele imnului național, început cu versurile „câci oastea e creștină“ Delir și fiori în tot cuprinsul.

I. P. S. Sa Ioan Mețianu face făgădueli solemne că va munci împreună cu turma la opul cultural, căci „soartea noastră este legată de soartea turmei, iar soartea turmei de soartea noastră“. Roagă pe Dumnezeu să trimită duhul înțelegerii. Închină pentru cei din fruntea Asociației.

I. P. S. Sa dr. Victor Mihályi de Apșa ridică paharul pentru înțelegerea celor două confesiuni românești. Cum în trecut amândoi mitropoliții iscăleau scrisorile către Tron, așa și în viitor toate actele mari românești să le săvârșească împreună. Salută cu drag pe toți oaspeții, veniți în acest oraș al cărui ospitalitate este tradițională, dela vlădică până la opincă.

Nicolae Ivan, asesor consistorial salută autoritățile.

Szász József, fișpanul: a spus adevărat d. *Ivan* că astăzi privirile tuturor românilor dela Tisza până la Carpați sunt ațintite asupra Blajului. Și atenția opiniei publice ungu-rești și a guvernului, încoace se îndreaptă. Nici când n'a mai fost dânsul în situație să facă guvernului o dare de seamă atât de plăcută, ca și aceasta. Este convins că *marca majoritate a maghiarilor*, se bucură împreună cu dânsul de progresele culturale și naționale ce se pot vedea acum la Blaj. Dorește unire în iubirea de patrie. (Aplauze).

L-se cere dlui *Dr. Ștefan Pop* să vorbească și dânsul: spune să fie blestemat acel ce va încerca desbinarea neamului pe temă confesională. (*Zgomotoase aplauze*). Închină pentru femeia română, păzitearea limbii naționale, pentru societatea teatrală, pentru clasa cultă românească, singura clasă cultă care nu are atei și liber cugetători.

George Pop de Băsești: spune cuvinte pline de nădejde despre viitorul neamului românesc. Nu recunoaște că există renegați.

Spune și d. *Octaviaa Goga* câteva cuvinte elogioase culturii românești — cea mai puternică armă de luptă, și preotului român, cel mai aprig luptător cu aceea armă.

În seria cuvântărilor neoficiale când lumea se împrăstia, a încercat să laude — cu intenție generația tânără care nu cunoaște odihna și târguiala ca bătrânii... Ghiceți cine era?

Dr. *Ilie Dăianu*, protopop al Clujului.

Conductul etnografic.

După sfârșitul banchetului, pe la ora 4 d. a., a avut loc un conduct etnografic, desfășurat în largă piață a Blajului. Poporul împărțit în grupuri mai mari ori mai mici, fiecare grup reprezentând localitatea sa, a pornit din spre curtea mitropolitană parcurgând strada tipografiei, cu muzica în frunte și s'a adunat în piață. Ziua frumoasă, senină ca și sufletul tuturor, dădea conductului o măreție deosebită. Falnicul nostru popor, pășia plin de mândrie, voios

neconținut izbucnind în strigăte de „Să trăiască!“ În aceste manifestări sincere, se vedea limpede, devotamentul nețârnurit celor care dânsul față de cărturari, față de lup-tătorii cu mintea și cu condeiul, cari de multe ori se sacrifică întru luminarea și progresarea lui.

În ochii tuturor strălucia nemăsurata bucurie a voci bune și a dragostei de neam, și astfel în urale nesfârșite, bărbați și femei, tineri și bătrâni iubiții noștri țărani au făcut de două ori încunjurul pieței pe margini, formând apoi un careu strălucitor în razele soarelui și fermecând pe toți privitorii. 30 de comune au fost reprezentate și anume: *Ielod*, *Pănade*, *Bia*, *Sânmiclăuș*, *Căpâlna*, *Jidvei*, *Alecuș*, *Valea-Sasului*, *Băleas*, *Șona*, *Spin*, *Sincel*, *Veza*, *Ciufud*, *Beșineu*, *Tiuri*, *Mănărade*, *Spătar*, *Lupu*, *Crăciunelul-de-jos*, *Cenade*, *Mică-sasa*, *Hususeu*, *Făget*, *Obreja*, *Glogoveț*, *Bucur-dea*, *Mihalț*, *Omnișoar*, *Cisteiu*.

După ce s'au strâns în piață toate grupurile, careul s'a transformat în mai multe hore minunate, și timp de 2 ceasuri am admirat cu toții frumoasele și sprintenele jocuri naționale. Voioșii căluseri de prin mai multe sate, de asemenea și-au jucat jocul, unii intrând și prin unele case și localuri publice, stârnind admirația tuturor. Era unul dintre acelea entuziasme ce se simt după mari victorii, ori după realizarea unor mari idealuri. Și s'a văzut cu această ocazie că poporul nostru este pătruns de adevărata conștiință națională.

Pe la ora 6 seara, după conținerea jocurilor, d. dr. *A. Choșan* a ținut o frumoasă prelegere populară, ascultată cu mare atențiune de țărani, prin care a insistat asupra solidarității naționale, arătând că limba și cultura realizează dezvoltarea neamului. După prelegere poporul s'a risipit spre locurile de găzduire, parte prin comunele învecinate, „c'apoi mâine o să vedem mări frate minunea aia care sboară!“

Curiozitatea e nespus de mare, și cu atât mai mare cu cât meșterul care a inventat aceea „minune“ este român de-al nostru.

Concertul.

Scara dela ora 9 a început concertul.

Lumea n'a putut încăpea în pavilionul serbărilor și un vesnic tumult a ținut în tot timpul concertului, anestecat cu urale și aplauze prelungi. Distinsul maestru *Iacob Mureșianu* a disciplinat de minune orchestra din Sibiu, care a executat corect acompaniamentele bucăților programului.

Imnul „*Astrei*“, compus cu ocazia serbărilor de maestrul *Mureșianu*, a stârnit puternice aplauze. D. *Ionel Crișan* a cântat cu vioiciune doinele românești „*Arde-mite-ai codru des*“ și *Foaie verde pup de crin*. A avut o limpede frazare în „*Pagliaci*“. De asemenea și d. *Ștefan Mărcuș*, în „*Mândro de dragostea noastră*“, Spune-mi codrule vecine“ și aria din „*Bohema*“.

D-na *Veturia Triteanu* a excelat ca de obicei cu câteva „doini și cântece“ de *Dima*.

A fost bine d. *Mureșan*, cu vocea d-sale plăcută de bariton.

În „*Breulean*“ baladă populară d-na *Victoria Carșai*, d-șoara *Eugenia Deac* și d-nul *Vasile Popovici* și-au achitat debuturile în mod corect.

Triumful geniului românesc

(Știri telegrafică.)

Vlaicu a sburat. Geniul românesc a triumfat. Ca un Făt-frumos într'aripat a planat în rotiri ametoare, genialul nostru aviator Aurel Vlaicu peste istoricele plaiuri, peste Câmpul-libertății. Mărețele umbre ale trecutului nostru încetușat în lanțurile iobăgiei se înfioară în mormintele lor, văzând falnicul vultur, încălecat de geniul românesc, cuceritor al văzduhului feciorelnic; iar noi cei de față, cu îngrijorare în suflet urmăream cu privirile noastre rotirile majestuoase ale aeroplanului ce se ridica tot mai sus printre nori și vedeam întruchipată sublima idee a libertății în măiestra pasere supusă voiei alcătuitorului său.

Clipe pe veci neuitate rămân clipele de astăzi în inima fiecărui român. E de nedescrisă emoția aceea, ce ne-a cuprins în momentele când plutea de-asupra noastră printre înălțimile cerului la 750 metri.

O oră a sburat într'una. Ușor cu mlădieri gingașe, abia câte-odată încercând virajuri îndrăznețe. Era așa de sublim acest vultur încălecat de un... român.

20.000 de oameni priveau cu ochii țintă sborul acesta magistral și o furtună formidabilă s'a deslănțuit din aplauzele alor 20.000 de români ce-l urmăreau cu iubire, cu mândrie și cu... frică în sborul lui îndrăzneț, — când a aterisit.

Băncile și sufragiul universal. În cercurile băncilor ungurești circularul primului-ministru a stârnit un ecou viu și se vorbește, că în curând „Asociațiunea regnicolară a băncilor“ ungurești va răspunde întrebărilor primului-ministru. Păreriile conducerii supreme însăși difer una de alta. Coloman Szöll, președintele asociației, este aderentul largirii dreptului electoral, directorul dr. E. Hantos, aderează la programul guvernului în chestia sufragiului universal, iar vicepreședintele dr. A. Eber este aderentul reformei radicale. Reprezentantul intereselor băncilor ungurești va avea deci să țină cont de toate eventualitățile ce ar urma. Drept aceea, „Asociațiunea regnicolară a băncilor“ ungurești nădăjduiește, că memorandumul ce-l va prezenta guvernului va satisface tuturor intereselor.

Halal de sufragiul universal propus de băncile ungurești!

Contele Khuen umblă cu boscării, căci pe d-lui nu-l arde nedreptatea din țară și nemulțumirea naționalităților.

In pragul unor noi schimbări?

Intr'un număr recent a lui „Magyar Hirlap“ un politician ungar anonim publică un articol mai lung despre viitoarea formațiune politică din care extragem următoarele:

Articolul începe cu aceea, că în 10 septembrie, imediat după întoarcerea dela Ischl M. Sa va primi în audiență pe primul-ministru contele Khuen Héderváry. Cu prilejul acestei audiențe se vor lua dispoziții de mare importanță referitoare la situația politică. În audiența aceasta adevăratul prim-ministru va prezenta M. Sale propuneri în chestia alegerilor parlamentare. Primul-ministru își va motiva propunerile cu aceea, că reformele militare cu ajutorul actualului regulament al Camerei nu vor putea fi votate mai cu seama, că guvernul este convins despre aceea, că membrii partidului justhst au făcut între ei un pact de onoare, care ar zădărnici orice desarmare. Deci în situația actuală guvernul nu poate face altceva decât să apeleze la națiune cerându-i aprobarea la revizuirea regulamentului Camerei pentru a se putea înfrânge obstrucția. Guvernul nădăjduiește, că M. Sa va consimți la aceasta și, că rezultatul alegerilor va fi îmbucurător pentru guvern. Șefii opoziției, așa se vede, încă își dau seamă despre eventualitatea alegerilor, deoarece acum cu prilejul luptei în contra reformelor militare vor pune pond și pe lupta verbală, ca din vreme să poată orienta țara despre situația politică și despre legitimitatea luptei lor.

Se poate întâmpla și aceea, căci doară concepția vieneză e incalculabilă, că M. Sa să denege

aprobarea propunerii contelui Khuen Héderváry în chestia alegerilor.

Insă și în cazul acesta situația se va schimba, deoarece după aceasta va urma apoi o încercare de rezolvire a crizei, care nu va mai fi condusă de primul ministru cont. Khuen Héderváry, ci de o altă persoană.

*

Conferința partidului radical sârb. În săptămâna trecută comitetul central al partidului radical sârb a ținut o conferință la Carloviț sub președinția fostului deputat dr. Crasoievici. În conferință s'a discutat atitudinea partidului cu prilejul eventualelor alegeri din Croația. Comitetele centrale a hotărât, că va lua parte în lupta parlamentară, dar numai ca opoziție.

INFORMAȚIUNI

Arad, 29 august 1911.

De-ale noastre.

Promovări la capitolul gr.-cat. din Lugoj. Maj. Sa regele a numit pe rev. d. Ioan Boroș prepozit capitar, a promovat la canonic custode pe rev. Ioan Madincea și la canonic școlar pe rev. d. Nicolae Nestor, iar în locurile devenite vacante a numit pe rev. d. protopopul Lugojului George Popovici canonic cancelar, iar pe rev. d. vicar al Hațegului dr. Iacob Radu canonic prebendat. Felicitările noastre!

Profesori noi. Conzistoriul eparhiei Caransebeșului a instituit zilele acestea 2 profesori la pedagogia sa în persoana tinerilor dr. Ioan Baciș din Nădișul-săsesc și Sabin Evuțanu din Lipova. Ambii sunt absolvenți ai facultății de litere din Budapesta. Primul a fost internist la „Colegiul Eötvös“ și e profesor cu calificatiune deplină; iar al doilea — având cenzura — va face în curând și examenul practic, numit pedagogic.

Logodnă. Gingașa d-șoară Mărioara Paen din Arad s'a logodit cu d. Virgil Lugojan, fiul distinsului inv. pens. Samson Lugojan din Nădlac. Sincere felicitări!

Din patrie.

Un compliment. Cu indignare trebuie să demascăm încodată nerușinarea fără margini a perciunaților dela gazetele maghiare și îndeosebi a celor dela „Pesti Hirlap“ cari nu se sfîșie cuprinși de o ură nebunescă, să debiteze epitețe injurioase la adresa unui reprezentant al ministerului de comerț din regatul liber, desvălindu-și în toată golătaea așa zisul lor „cavalerism maghiar“.

Intr'un raport detaliat, foarte elogios pentru noi, dar printre rânduri clocotitor de ură împotriva a tot ce e românesc, corespondentul amintește de discursul splendid al d-lui A. Barseanu. „Sfârșit discursul magistral — scrie neperiatul dela „Pesti Hirlap“ — biserica răsună de „setreaska“ și „sa je“ (așa-i). Reprezentantul ministrului de comerț al României, un consilier ministerial din București urla aproape de însuflețit ce era...“ etc...

Fapt acesta ce e bine să nu-l uităm, căci o să vină vremea când amabilii noștri compatrioți iarăși se vor bate pe piept, provocându-se la „cavalerismul“, la „nobleța“, la „ospitalitatea“ lor fără păreche, proprie neamului lui Bendeguz.

Intr'adevăr complimentul adresat reprezentantului guvernului românesc e fără păreche, denotând însușirile alese ale sufletului maghiar inoculat în sânge jidovesc, cari sunt nerușinarea și temeritatea.

Dela frați.

Inconjurul lumii cu bicicleta. Din București se anunță, că vineri a sosit aci un tânăr turist, anume Milorad de Raitchevici, originar din Belgrad.

În urma unui pariu de 100 mii lei, organizat de ziarul „Mali Jurnal“, el a pornit să facă inconjurul lumii cu bicicleta.

A plecat din Belgrad la 13 martie 1910. De atunci a străbătut: Muntenegru, Turcia, Italia, Elveția, Franța, Anglia, Germania, Rusia, Si-

beria, Mandciuria, Japonia, Coreea, China, Siam, Persia, Arabia, Egiptul, Grecia și a venit în România prin Turcia.

Sâmbătă turistul a plecat la Sinaia, de unde apoi se va reîntoarce la Belgrad.

Până peste 10 zile turneu va fi terminat și Raitchevici va intra în posesiunea premiului de 100.000 lei. Itinerariul stabilit de juriul pariului trebuia făcut în doi ani. Tânărul turist a reușit să-l facă însă în mai puțin timp.

S'a putut vedea la acest turist două alburi, pline de adnotații și semnături, dela diferite personalități marcante din Europa. Astfel au semnat în albumul lui, prințul moștenitor al Germaniei, regele Greciei, prinții moștenitori ai Japoniei, Siamului, Turciei, viceregele Indiei etc.

Intre aceste semnături s'a găsit și a priuțului Sturdza dela Dieppe.

Din străinătate.

Furtul din Luvru. Muzeul Luvrului s'a redeschis marți pentru marele public. Speranța regășirii tabloului a apus însă foarte mult. Din cercetările poliției se pare, că numai o singură urmă ar arăta intrucâtva calea aflării hoțului. Se vorbește de un bărbat, care a călătorit în acea dimineață cu acceleratul din Paris spre Bordeaux. După mărturia unui funcționar de tren acesta a avut în mână un pachet, care după exterior trada un tablou. Mărimea pachetului încă lasă să se deducă la „Mona Lisa“, căci după descrierea funcționarului corespunde întru toate celeia dela tabloul furat.

Poliția crede a fi aflat urma hoțului sau a complicelui, dar puține speranțe sunt, pentru eruairea lui. Această credință a poliției a fost întărită și mai mult prin gășirea unui mâner de ușă, care este dela o ușă a muzeului. În aceeași zi dimineața un alt martor a văzut un bărbat asemenea celui descris de funcționarul dela tren, cu un pachet în mână. Acest bărbat a aruncat ceva în șanțul din jurul muzeului. Cântându-se aici, s'a găsit mânerul de ușă, care lipsește într'adevăr dela o ușă, prin care trebuia să treacă celce a intrat în muzen.

Călătorul acesta a sosit în gară foarte târziu, în momentul plecării trenului accelerat și părea grăbit nervos.

Dacă considerăm însă că lipsa tabloului a fost observată abia a doua zi, și de atunci au trecut mai multe zile, până azi hoțul a putut străbate mari depărtări, așa, că cu greu îi vor da de urmă. Judecătorul de investigație Driaux a comunicat telegrafice rezultatele poliției, cari sunt până acum fără rezultat.

Se crede, că hoțul a luat drumul spre America.

Călătoria moștenitorului de tron turc. Moștenitorul de tron al Turciei prințul Iussuf Izzedin a sosit duminică dimineața la Constanța, unde a fost primit de autoritățile române și de trimisul Turciei.

La 2 ore după amiază a sosit în Sinaia. În gară a fost primit de regele Carol, de miniștri și corpul diplomatic.

În onoarea prințului s'a dat în castelul Peleş un banchet. Cu acest prilej regele Carol a rostit în limba franceză un toast în onoarea prințului accentuând raportul amical dintre România și Turcia.

I-a răspuns moștenitorul într'un toast în limba turcească mulțumindu-i pentru onoarea și distincția, de care s'a împărtășit.

Prințul a fost distins cu ordul Carol I, iar celor doi pașă, cari l-au însoțit Steaua României.

Confiscarea unui vas misterios.

Se comunică din Londra că autoritățile vamale au confiscat în portul Gravend un vas misterios prevăzut cu telegrafie fără fir, munițiuni, arme de tot felul, arme patru mitraileuse și alimente pentru câteva luni.

Echipagiul vaporului a fost concediat. Nu se știe până în prezent ce destinație avea acest vas, se bănuiește însă că trebuia să plece în Portugalia.

Un candidat de avocat

cu praxă și un student în drept ca **scriitor** află aplicare momentană în cancelaria subscrisului

Dr. Aurel Iuga, avocat.
Beclean (Bethlen).

Miere de albine

curată cumpără orișice cantitate:

„Severineana“

societate comercială pe acții Caransebeș.

Ziffer Sándor

întreprindere de mașini de scris
ARAD, str. Forray, palatul contelui Hunyady

Unicul vânzător al mașinelor
:: cu renume universal ::

Underwood Vizible,

se pot scrie deodată 15—20
exemplare; soliditatea lor e
neîntrecută; provăzute cu li-
tere românești după plac, se
pot primi pentru probă și re-
comandare fără nici o taxă.

Primesc și pentru jurul Aradului întocmirea
mașinelor în cursul anului întreg și sub în-
grijirea mea de specialist, mașinele vor
funcționa regulat. Curs permanent pentru
stenografie și contabilitate la mașină. Mare
magazin de apartinențe de prima calitate.

Grill Károly

lăcătuș-tehnic, mașinist.
Világos. (Casa proprie.)

Primește orice comande de speciali-
tate, d. ex.: părți trebuincioase la edi-
ficii, garduri de fier și gratii de mor-
minte. — Cuptoare, modelul cel mai
nou de cea mai bună execuție. —
Cumpene, greutateți, mașini economice.

Stropitoare de vie se capătă și
se reparaază cu pricepere. Cu
plăcere dau planuri și proiect
de spese.

Cumpăr sau dau în schimb pentru alte obiecte
recipise de amanet,
aur, argint zdrobit și bijuterii

Deutsch Izidor,

orologier și bijutlier.

ARAD, str. Weitzer János,
(Palatul mînorîilor).

Magazinul de oroloage și bijuterii cel mai
mare din Arad. Cea mai ieftină sursă de
cumpărat. Telefon 438.

Atelierul de dentură

Radu Novác

Arad, Tököly-tér 7.

Etagiul I.

În atențiunea celor ce se mută.

Instalații de lumină electrică
împreună cu becuri, esută și
furnisează prompt sub cele mai
favorabile condiții de plătire.

Cine dorește un fonograf bun?

Să se adreseze cu toată incre-
derea subscrisului și va fi pe
deplin satisfăcut. Cereți catalog.

Biciclete de strap și de sport

poți căpăta cu prețurile cele mai
moderate dela firma

KOCH DÁNIEL

întreprindere de instalare a sonerilor și te-
lefonului precum și montarea bicicletelor.

ARAD, str. Deák-Ferencz Nr. 42.

Înștiințare.

Am onoare a aduce la cunoștință p. t.
public și binevoitorilor mei prietini, că

Cafeneaua mea: „Erdély“

din nou și cu totul transformată even-
tual ajustată, o voiu redeschide solemn
Sâmbătă seara în 2 Sept. c. n. pe lângă
concert de orhestră de primul rang. Pen-
tru binevoitoarea cercetare se roagă:

Cu deosebită stimă: **Anton Balázs,**
cafegiu.

Au sosit cele mai frumoase și
mai noi ghete de vară și toamnă.

Ghetele de bărbați și dame

Salamander

cu renume mondial, se capătă în
culoare galbină și neagră cu 16
coroane 50 fileri exclusiv la mine.

Weinberger János

prăvălie de ghete de rangul I-ii.

Arad, piața Andrassy Nr. 20,

Comandele din provincă se
execută încă în aceeași zi.

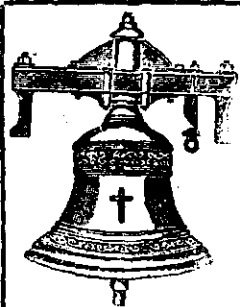

25 (11)

Frideric Hönig

Arad, str. Rákoczi Nr. 11—28.

.. Premiat la 1890 cu cea mai mare medalie de stat. ..

turnătorie, fabrică de clo-
pote și metal, aranjată
: pe motor de vapor :
Fondat la 1840.

Cu garanție pe mai mulți ani și pe lângă cele mai favorabile
condiții de plătire — recomandă clopotele sale cu patentă ces.
și reg. invenție proprie, cari au avantajul că față cu ori-ce alte
clopote la turnarea unui și aceluiaș tare și cu sunet adânc — se
face o economie de 20—30 procente la greutatea metalului. Reco-
mandă totodată clopote de fer ce se pot învârti și postamente de fer,
prin a căror întrebuintare clopotele se pot scuti de crepat chiar și
cele mai mari clopote se pot trage fără să se clatine turnul. Reco-
mandă apoi transformarea clopotelor vechi în coroană de fer, ce se
pot învârti cum și turnarea din nou a clopotelor vechi sau schim-
barea lor cu clopote nouă pe lângă o suprasolvire neînsemnată.

Liste de prețuri și cu ilustrațiuni — la dorință se trimit gratis.

GYAPJAS LAJOS

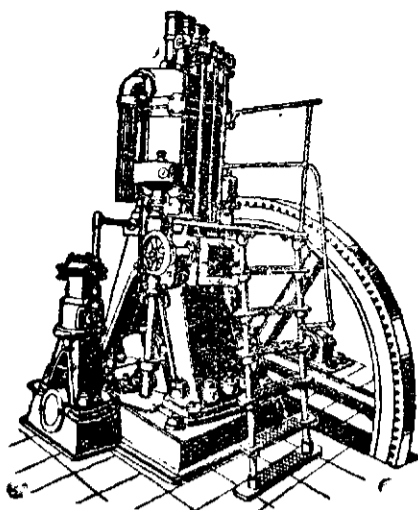
măestru zidar diplomat

ARAD, str. Illés nr. 38.

(Casa proprie).

Primește ori-ce lucrări
: în branșa aceasta. :

Face și execută planuri
de zidiri pe lângă prețu-
turile cele mai moderate.

Execuție modernă, solidă,
și reală de prima clasă,
serviciu prompt și prețuri
moderate.

Multe patente proprii.

380 lucrători și oficiali.
Premiat la expoziția din
București 1906 cu Grand
Prix, cea mai înaltă dis-
tincție și medalie de aur.
La expoziția regnicolară
din Cincibiserici 1907 cu
medalie de aur, la ex-
poziția din Sepsiszent-
györgy cu medalie de aur.

Două fabrici proprii.

Frații Schiel

fabrică de mașini, stabiliment pentru edificare de mori,
turnătorie de fier.

B r a ș o v.

Cea mai mare fabrică de fier din Ardeal efectuează:
stabilimente de turbine, motoare și locomotive
de ulei brut „Coroana“, mori mănate cu motor
și apă, stabilimente electrice, stabilimente de tran-
smisiune, mașini de sămănat, pleptene de lână.

Wällischhof

stabiliment de hydrotherapie
și sanatorii aranjat conform
tuturor recerințelor moderne;
dietetică după sistemul lui

== dr. Lahmann; ==

(băi de aer, de soare, de aburi, de aer cald
de acid carbonic, de oxygen, de radium, băi
medicinale, băi electrice, gimnastică, etc.)

30 minute depărtare dela Viena în regiune romantică și să-
nătoasă. Indicat la toate boalele nervoase și cele ale schim-
bului organic rheumatism, boale de stomach și de intestine, etc.

Cure de îngrășare și slăbire.
Nu se primesc în stabiliment:
boale infecțioase și boale psihice.

Posta: Maria-Enzersdorf bei Wien.

== Telegrafică și telefon: ==

Wällischhof-Giesshübel bei Wien.
Cu prospecte și detaluri stă la dispoziție
direcțiunea și medicul-șef al stabilimentului:

Dr. MARIUS STURZA.

Cele mai bune mașini de cusut

se capătă pe lângă solvire favorabilă
în rate la firma

Kalenda János

Nagyvárad, lângă biserica „Holdaș“.

Tot acolo: Mare alegere în arme
de vânat și revolvere, precum gra-
mofoane și părți necesare.

Telefon — (în tot comitatul) — Nr. 245.

La administrația ziarului

„Românul“

se primesc anunțuri cu pre-

țurile cele mai moderate

Mersul trenurilor.

Budapesta (gara de ost)—Arad—Teiuș—Brașov—București.

Klm.	Tren pers.		Tren accel.		Tren pers.		Tren accel.		Numele stațiilor	Tren mixt		Tren pers.		Tren accel.		Tren pers.		Tren accel.		Klm.
	I-III	I-III	I-II	I-II	I-III	I-III	I-III	I-III		I-III	I-III	I-III	I-III	I-II	I-III	I-III	I-III	I-III		
0	1125	930	500	200	1220	800	—	705	Budapesta-Budapest Gara de Ost.	520	545	1125	1230	—	1205	725	935	486		
84	216	1213	650	334	313	1025	—	850	Ujszász	209	305	936	949	—	1145	488	752	402		
101	239	1236	711	353	341	1052	—	909	Szolnok	140	242	905	919	—	1122	415	715	385		
112	320	128	738	413	425	1123	—	942	Szajol	1024	156	851	900	—	1109	345	702	374		
142	422	216	812	446	524	1205	—	913	Mezőtur	935	110	818	803	—	1038	253	632	344		
197	606	356	922	547	704	128	—	1121	Ciaba-Békéscsaba	654	1120	706	635	—	923	111	519	280		
214	712	448	942	615	756	229	—	1141	Kittlghaz-Kötögyháza	605	1040	647	610	—	903	1238	459	272		
220	721	—	—	—	805	—	—	—	Halta Nr. 74-Ország-ut 74	556	—	—	602	—	—	—	—	267		
223	726	510	—	—	809	—	—	—	Bánhidi-major h. 76	551	—	—	558	—	—	1228	—	265		
226	734	519	—	—	817	251	—	—	Lökösháza	544	1023	—	552	—	—	1222	—	260		
237	749	536	1006	—	833	305	—	1206	Curtici-Kürtös	525	1003	623	537	—	—	1207	435	249		
245	759	547	—	—	845	315	—	—	Sofronca-Sofronya	508	950	—	525	—	—	1153	—	241		
256	813	602	1024	658	1115	329	214	1224	Arad-Arad	451	930	603	435	721	818	1050	403	231		
262	—	643	—	—	1132	415	226	—	Glogovat-Óthalom	—	840	—	422	708	—	1038	—	225		
269	—	652	—	—	1145	424	227	—	Cicir-Maroscsicsér	—	829	—	405	653	—	1025	—	218		
277	—	705	—	—	1201	437	249	—	Gioroc-Miniș-Györök-Ménés	—	818	—	351	638	—	1014	—	210		
281	—	—	—	—	—	—	255	—	Pauliș haltă-Opálos h. megálló	—	—	—	341	628	—	—	—	208		
283	—	717	—	—	1215	448	302	—	Pauliș-Opálos	—	803	—	334	621	—	1000	—	204		
285	—	722	—	745	—	453	307	—	Bărațca-Radnabaraczka h. 19	—	755	—	325	614	—	955	—	202		
290	—	725	—	—	1228	501	315	106	M. Radna-Máriaradna	—	739	—	309	555	728	937	324	197		
295	—	748	—	—	1233	526	338	—	Milova-Odvoș-Milovaodvos	—	727	—	255	539	—	925	—	189		
306	—	766	—	—	106	542	349	—	Conoq-Konop	—	718	—	243	525	—	915	—	181		
311	—	803	—	817	—	551	356	—	Nádás-Nádastelep	—	710	—	234	515	—	906	—	176		
316	—	812	—	—	128	605	406	—	Bărzava-Marosborsa	—	702	—	225	505	—	858	257	171		
320	—	—	—	—	613	412	—	—	Căpruța-Maroskaproncza h.	—	—	—	217	457	—	—	—	169		
323	—	821	—	—	140	619	417	—	Bătuța-Bátyafalva	—	652	—	211	451	—	848	—	165		
332	—	836	—	—	159	640	432	—	Totvaradia-Tótvárád	—	639	—	158	434	—	835	—	156		
336	—	842	—	853	—	646	438	—	Totvaradia haltă-Tótvárád h. 51	—	631	—	148	426	—	826	—	153		
340	—	855	—	—	230	701	448	201	Sávárșin-Soborsin	—	623	—	139	415	628	812	231	147		
352	—	911	—	914	254	719	—	—	Ilteu-İltő h. 60	—	558	—	111	—	—	752	—	136		
358	—	920	—	—	307	728	—	219	Zam-Zám	—	550	—	103	—	600	744	201	129		
367	—	931	—	—	323	739	—	—	Bursuc-Burszuk h. 72.	—	537	—	1250	—	—	731	—	122		
373	—	944	—	938	344	752	—	—	Gurásada-Guraszáda	—	524	—	1237	—	—	719	—	113		
380	—	952	—	—	356	800	—	240	İlla-Marosİllye	—	510	—	1221	—	536	706	136	107		
385	—	1006	—	—	423	817	—	—	Brechia-Marosbretye h. 84.	—	503	—	—	—	—	658	—	103		
390	—	1015	—	—	436	826	—	—	Branicica-Branyiska	—	455	—	1207	—	—	650	—	97		
397	—	1024	—	—	449	835	—	—	Miniția-Marosnemeti h. 92.	—	445	—	—	—	—	640	—	91		
404	—	1039	—	1007	509	849	—	307	Deva-Deva	—	435	—	1146	—	508	629	108	83		
413	—	1052	—	1019	531	902	—	318	Simeria-Piski	—	406	—	1121	—	455	552	1235	74		
420	—	—	—	—	614	929	—	—	Turdaș-Tordos h. 107.	—	—	—	1107	—	—	545	—	67		
429	—	1134	—	1055	630	948	—	344	Orătie-Szászváros	—	343	—	1054	—	420	533	1216	58		
433	—	1148	—	—	638	954	—	—	Geoagiu băi h. 114.—Romos	—	333	—	1028	—	—	523	—	54		
438	—	1150	—	—	648	1002	—	—	Bintinti-Bencenez h. 117.	—	325	—	1019	—	—	515	—	49		
442	—	1155	—	1110	655	1008	—	358	Șibot-Alkenyér	—	318	—	1000	—	—	508	1156	45		
448	—	1208	—	—	708	1010	—	—	Tărtăria-Tartaria h. 123	—	307	—	957	—	—	452	—	39		
457	—	1230	—	1126	739	1032	—	415	Vintul-de-Jos-Alvincz	—	250	—	940	—	349	444	1132	30		
466	—	1239	—	1139	741	1053	625	436	Alba-Iulia-Gyulafehérvár	—	231	—	921	—	336	419	1119	20		
477	—	—	—	—	804	1102	645	—	Sântimbru-Marosszentimre	—	—	—	905	—	—	—	—	9		
486	—	112	—	1201	821	1131	701	457	Teiuș-Tövis*	—	205	—	851	—	315	351	1057	0		

* (Vezi continuare linia B-pesta, Cluj, Predeal).

Vesztő—Pusztahollód.

Klm.	Tren mixt		Numirea stațiilor	Tren mixt	
	I-III	I-III		I-III	I-III
0	618	515	Vesztő	918	451
9	636	539	Ocani-Okány	900	431
16	652	548	Nagyanté	841	412
19	701	557	Szadkeresztur	831	401
26	715	612	Micherechiu-Méhkerék	813	342
29	723	619	Chitlan-Kötögyan	719	225
34	814	711	Pósapuzta	707	211
37	825	726	Ciumeghiu-İllye	657	200
43	830	741	Csegöd	634	140
46	849	751	Erdőgyarak	625	130
49	858	801	Arpad-Arpad	616	120
52	921	827	Batár-Feketebátor	606	100
57	934	842	Fechetău-Feketetót	544	1246
66	1000	917	Tinca-Tenke	524	1224
75	1020	946	Râpa-Körösmart	502	1158
79	1032	959	Tenkemocsár-Gyanta	451	1146
83	1042	1011	Hollód-Pusztahollód	440	1134

Copșa-mică—Sibiu.

Klm.	Tren pers.		Tren mixt		Numirea stațiilor	Tren mixt		Tren pers.			
	I-III	I-III	I-III	I-III		I-III	I-III	I-III	I-III		
0	224	522	1019	318	631	Copșa-mică-Kiskapus	916	252	604	909	1239
3	—	530	—	326	—	Frâna-Aszonyfalva	—	245	—	902	—
7	236	540	1033	337	643	Agârbiciu-Szászegerbegy	904	236	552	853	1223
12	246	552	1043	349	653	Șeica-mare-Nagyselyk	856	226	544	843	1215
14	250	558	1047	355	657	Șeica-mare, haltă.	851	219	539	835	1210
20	257	608	1054	405	704	Veseud-Vesszöd	843	210	531	826	1202
25	314	631	1114	427	719	Loamneș-Ladamos	830	155	518	811	1151
34	331	652	1131	448	736	Ocna-Sib. (scaldă)-Vizakna	815	134	503	749	1137
55	337	700	1137	457	742	Ocna-Sibiiului-Vizakna	809	128	457	742	1130
37	341	706	1141	503	746	Șura-mică-Kiscsür	803	120	451	734	1125
44	351	719	1151	516	756	Sibiu (fabr.)-N.-Szeben gy. v.	751	106	439	720	1114
45	355	725	1155	522	800	Sibiu-Nagyszeben	746	100	434	714	1110

in berării, restaurante și cafenele foile partidului național:

„ROMÂNUL”

și „POPORUL ROMÂN”

Cereți în tot locul: